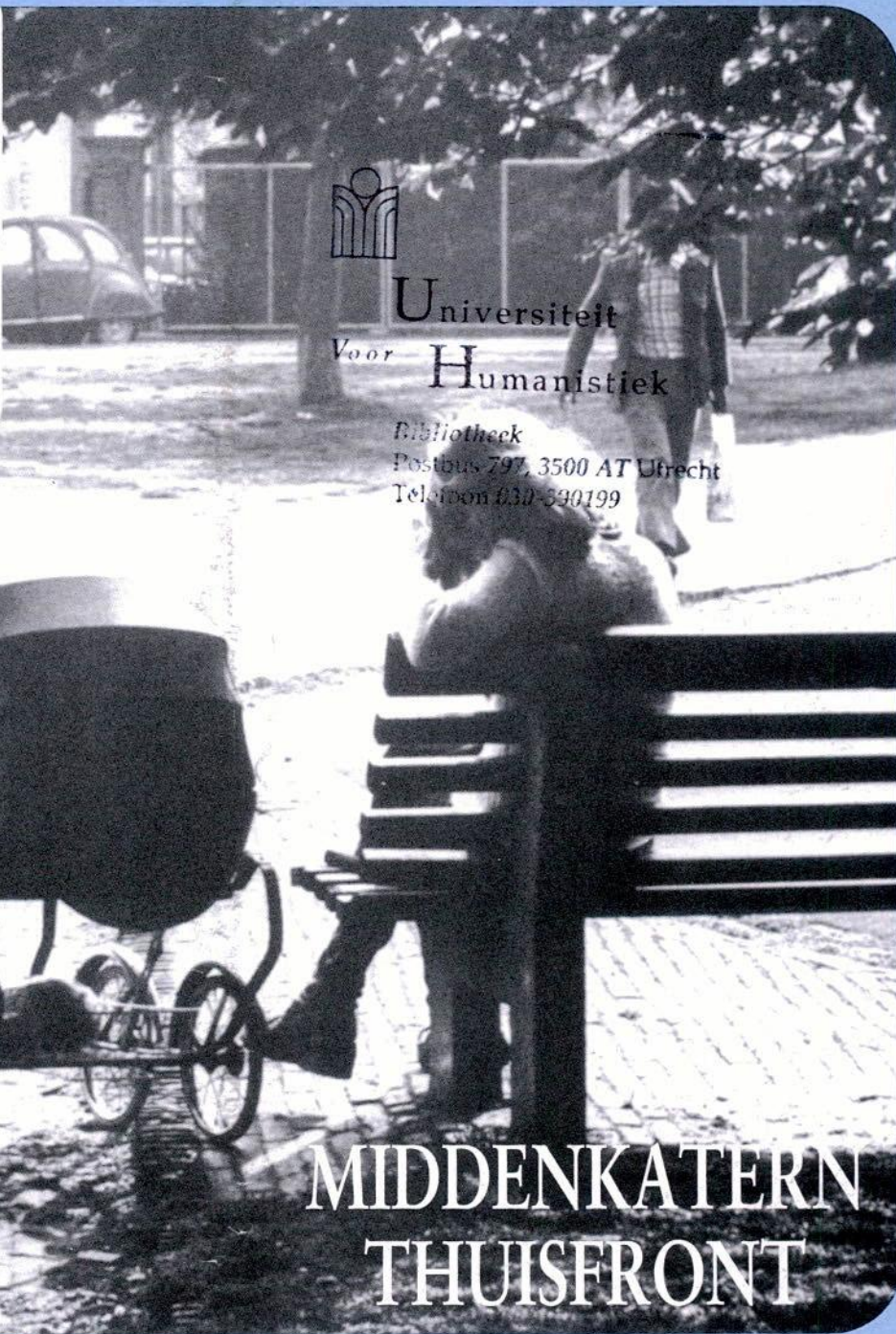

EGO

APRIL 1994

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

Universiteit
Voor Humanistiek

Bibliotheek
Postbus 797, 3500 AT Utrecht
Telefoon 030-590199

MIDDENKATERN THUISFRONT

In dit
nummer o.a.:

- Twee maten • Van KL naar KMar • Popmuziek • Verkiezingen Zuid Afrika
- Incident • Thuisfront (katern) • Sport • Milieu • Film
- Vuurwapen gevaarlijk • Humanisme • Hum. Raadslieden: waar en wie?

EGO

MAANDBLAD
VAN DE DIENST
HUMANISTISCH
GEESTELIJKE VERZORGING
BIJ DE KRIJGSMACHT

nr. 4, april 1994, 33e jaargang
Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
storten op postbankrekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op aan-
vraag zonder betaling.

Redactie:

Klazien van Brandwijk -Wiltjer, Bart
Hetebrij, Wim Heij (voorz.), Joan
Merens, Vincent Peeters, Jan Sulman.

Vaste medewerkers:

Theo Carree, Arend van Dam, Evert
van Dijk, Gerard van Erkelens, Sabine
Funneman, Cor Hoekstra (CORK),
Pieter de Jager, Tom Janssen, Stef
Kessels, Willy Lohmann, Frits Maas,
Len Munnik, René Nauta, Marco van
Nek, Leonore van Opzeeland, Cor
Out, Tom Pauka, Freek Pol, Rien
Robijns, Karel Roskam, Paul Rutten,
Hans Schonk, Klaas Soesbeek, Frank
Spoelstra, Jan Stoof, Wessel Visser,
Leon Wecke, Hans van Wissen.

Eindredactie:

Joan Merens
Redaktiesekretariaat:
Erika Krijt-Leijendekkers
Prepress/Lithografie/Druk:
Brouwer Offset Utrecht b.v.

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71,
3708 GC Zeist, tel. 03404-20906.

Bijdragen in EGO verschijnen op per-
soonlijke titel en vertegenwoordigen
niet noodzakelijkerwijs de visie van de
redactie of de dienst HGV.

Inhoud

Twee Maten	2
De overstap	3
Verkiezingen Zuid Afrika	5
Popmuziek	6
Een incident	8
Vertrouwen	11
Sport	12
Katern: Thuisfrontcomite's	13
Vragen staat vrij / gedicht	21
Film	22
Geld en Milieu	24
Vuurwapengevaarlijk	26
Sta eens even stil	28
Boeken	29
Humanisme en zingeving	
Raadslieden: waar en wie?	31
Poster	32

Redactie middenkatern (pag 13
t/m 20) Klazien van Brandwijk-
Wiltjer

TWEE MATEN

Dat het recht om vrij hun mening te uiten voor militairen in ieder geval nu niet meer bestaat lijkt wel duidelijk na de terechtwijzing die generaal-majoor Van Vuren eerder dit jaar van minister Ter Beek heeft gekregen. In een tijds-
bestek van ruim een jaar werd tot vier keer toe een generaal (twee keer Van
Vuren en twee keer Couzy) de mond gesnoerd. Een anno 1993 op z'n zachtst
gezegd merkwaardige ontwikkeling, wanneer men kijkt naar de aard van de
kritiek van deze militairen en zeker wanneer men het vergelijkt met wat ande-
ren (bijvoorbeeld politie-chefs) zich wel kunnen veroorloven.

In oktober 1992 waarschuwde luitenant-generaal Couzy, in een voorzichtig
geformuleerd artikel, voor de chaos die zich zou kunnen voordoen bij een
eventuele afschaffing van de dienstplicht. Generaal Couzy moest het uitsteken
van zijn hoofd boven het maaiveld bekopen met het tekenen van een formele
loyaliteitsverklaring. Toen hij enkele maanden later, voorjaar 1993, zich kri-
tisch uitte over een eventueel militair ingrijpen in het voormalige Joegoslavië,
werd hij opnieuw bij de minister op het matje geroepen. Dit resulteerde in de
stilzwijgende overeenkomst dat de generaal zich alleen nog zou roeren na rug-
gespraak met de minister. Wat minder wollig geformuleerd: de generaal werd
monddood gemaakt.

De in het verleden niet altijd even taktisch opererende generaal-majoor Van
Vuren waagde het vorig jaar, in enkele prikkelende artikelen, kritiek te leve-
ren op de luchtmobiele brigade, het paradepaardje van de landmachtstaf en
de minister. Minister Ter Beek legde Van Vuren prompt een schrijfverbod op
waarop deze, op zijn beurt, dreigde naar de rechter te zullen lopen. Schielijk
werd dit schrijfverbod weer ingetrokken en Van Vuren bleef (stevige) artike-
len schrijven. Begin dit jaar kwam hij opnieuw in botsing met minister Ter
Beek. In een messcherpe analyse konkludeerde Van Vuren dat het beter was
om het luchtmobiele bataljon maar niet naar Bosnië te sturen. Onder druk
van de Tweede Kamer (lees het CDA) zette de minister, in niet mis te verstane
bewoordingen ("ongepast" en "afkeurenswaardig"), Van Vuren daarop in de
hoek.

Deze hele gang van zaken komt bepaald niet al te evenwichtig over en is bo-
vendien ook nog hoogst onverstandig.

De overtrokken reacties van de zijde van bewindsman en Kamerleden op de
uitingen van de generaals staan in schril contrast met wat anderen zich wel
kunnen permitteren. Waarom zou minister Pronk, op persoonlijke titel, zich
wel vrijelijk mogen uiten over het defensiebeleid en (hoge) militairen niet?
Waarom kan de ene na de andere commissaris van politie de politiek in de
media ongestraft de oren wassen en krijgen generaals voor hetzelfde "ver-
grijp" een draai om de oren?

Het is ook onverstandig militairen te verbieden zich onafhankelijk uit te laten
over zaken die leven binnen het militaire apparaat. Juist nu de Nederlandse
krijgsmacht bezig is zich om te vormen van een kader-militie tot een kader-
vrijwilligers krijgsmacht is een zo groot mogelijke uitwisseling van gedachten
tussen politiek, militair apparaat en samenleving meer dan gewenst. Immers,
wil een beroepskrijgsmacht niet vervreemden van de samenleving (van groot
belang ter voorkoming van afglijden in de richting van een staat in de staat)
dan dienen politiek en maatschappij de geluiden uit de militaire organisatie
wel te kunnen blijven vernemen. Of het nu voor politici en samenleving ple-
zierige geluiden zijn, die uit de militaire organisatie komen, of niet, doet er in
wezen niet toe.

Redactie

DE OVERSTAP: VAN INFANTERIE NAAR MARECHAUSSEE

“Die geweldige onzekerheid speelde thuis ook heel erg”

Sinds mensenheugenis gold defensie als de meest “safe” werkgever. Wie daar terecht kwam wist in ieder geval één ding heel zeker: ging je er niet uit jezelf weg dan kon je er blijven zitten tot aan je pensioen.

Sinds enkele jaren bestaat die zekerheid niet meer. De krijgsmacht kan, door de veranderde politieke situatie, met minder personeel volstaan. Met name bij de landmacht zit men met een overschot.

Om aan de steeds sterker wordende onzekerheid - kan ik blijven of niet - een einde te maken, stapte sgt1 Cor van der Linde van de KL over naar de Kmar. EGO-redacteur Wim Heij zocht hem thuis in Heerenveen op.

Centraal thema in het gesprek : Wat gaat er om in iemand wanneer deze het gevoel krijgt dat zijn baan op de tocht komt te staan? Wanneer de invloed van dit alles op de thuissituatie ter sprake komt, mengt ook Cor's vrouw Klazina zich in het gesprek.

Hoe heeft, kort samengevat, je loopbaan bij defensie er tot nu toe uitgezien?

Ik ben in maart 1980 in opleiding gegaan bij de marechaussee. Na een jaar werd ik op de brigade in Den Haag (wachtbrigade en politiedienst) geplaatst; na anderhalf jaar paraat gesteld (tot 1985). Daarna de overstap gemaakt naar de KL; de KMS (en OCI) gevolgd en in 1987 geplaatst bij het 45ste Painbat te Steenwijk. In april 1993 heb ik opnieuw de overstap gemaakt, alleen nu in omgekeerde richting. Dat begon met een opleiding in Apeldoorn, gevolgd door een plaatsing op Schiphol.

Je zou kunnen zeggen dat je weer op het oude nest bent teruggekeerd. Waarom koos je destijds voor de KMar?

Die keuze had wel iets te maken met thuis. Mijn vader had vroeger bij de KMar gezeten en werkt nu bij de politie

in Heerenveen. Ik ben dus opgegroeid met het politiewerk en dat leek mij ook wel iets.

Wat was daarna de reden voor de overstap naar de infanterie? Het welbekende verhaal van: zoveel kunnen er maar doorstromen?

Precies. Toen duidelijk werd dat ik bij de marechaussee geen onderofficier kon worden heb ik een rekest ingediend voor de overstap naar de KL.

De infanterie is iets geheel anders dan de KMar. Toch heb je er niet alleen een flink aantal jaren gewerkt maar, voor zover ik dat heb kunnen waarnemen, ook nog met veel plezier.

Ik heb het bij de infanterie zelfs heel goed naar mijn zin gehad, al was het in het begin wel even wennen. Het is compleet ander werk. Bij de marechaussee sta je vaak tegenover de ander, althans dat gevoel leeft, in het algemeen, heel sterk bij de militair. De KMar zijn de “blauwe jongens” waar men niet graag mee te maken heeft. Terwijl je bij de KL met anderen werkt en als die anderen dan ook nog dienstplichtigen zijn, dan kan het haast niet meer stuk. Met heel verschillende mensen toch samen iets gemeenschappelijks doen vond ik echt het einde.

De Defensienota van 1991 kondigde aan dat de krijgsmacht kleiner zou gaan worden. Voor hen die dit nog niet konden geloven werd dit vervolgens met de Prioriteitennota nog eens dunnetjes over gedaan. Voor velen was de schok te vergelijken met het afgaan van een brisantgranaat. Wanneer werd jij echt onrustig?

Toen de Defensienota 1991 uitkwam dachten we nog dat het mee zou vallen. De infanterie is immers het hart van de

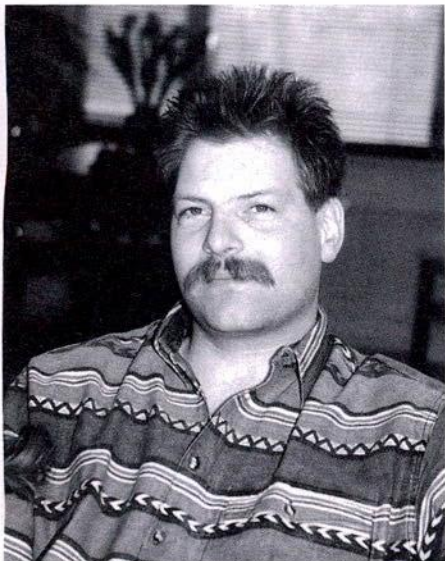
krijgsmacht, dus daar zal het wel langzamerhand gaan. Naarmate de tijd evenwel vorderde en er meer bekend werd, begon het toch meer te knijpen. Tja, en toen de Prioriteitennota uitkwam, wisten we precies waar we aan toe waren. Er zou ook fors gesneden gaan worden in de infanterie.

Jouw onderdeel zou worden opgeheven en de kazerne in Steenwijk gesloten. Je was geworteld en woonachtig in Heerenveen en bovendien ook nog gehuwd. Bepaald geen vrolijk vooruitzicht, dunkt mij. Wat dacht je? Zal ik blijven waar ik zit en maar kijken waar het schip strandt? Ga ik zelf op zoek naar iets anders? Beschrijf die situatie van toen eens?

Je kreeg in die tijd de Flex met allerlei informatie over de reducties thuis gestuurd. Dat blad had Klazina vaak nog eerder gelezen dan ik. Dus je praatte er 's avonds met elkaar over. Ook op het werk hoorde je een hoop en langzamerhand werd het duidelijk dat het jou ook weleens zou kunnen raken. Toen ook nog daar overheen bekend werd dat de dienstplicht zou worden afgeschaft, begon ik mij af te vragen of ik niet weg zou moeten gaan.

Welke invloed had dit alles op de thuissituatie?

Klazina : Ik heb het toen ook behoorlijk benauwd gehad, echt waar. Cor heeft, naast zijn militaire, alleen maar een algemene schoolopleiding gehad, geen beroepsopleiding. Dan maak je je zorgen

Cor van der Linde

Klazina van der Linde

en terecht denk ik. Stel dat hij op straat zou komen te staan, een man van 31 jaar zonder vakopleiding. Wat moet je dan? Ik heb diverse keren gedacht "hoe zal dit gaan aflopen?". We hebben heel vaak met elkaar gesproken over het volgen van cursussen voor een beveiligingsdiploma of iets dergelijks.

We waren het er met elkaar al wel over eens dat, wanneer Cor op straat zou komen te staan, ik full-time zou gaan werken en dat hij huisman zou worden. Ik had, tot aan de geboorte van onze dochter, al die tijd werk gehad in Heerenveen.

Cor : Die geweldige onzekerheid speelde in die tijd thuis ook heel erg.

Klazina : En dan hoorde je in het Journaal of bij Nova de minister van defensie weer een verhaal houden over verdere inkrimpingen bij defensie en ... sliep je weer twee nachten slecht. De minister had daar waarschijnlijk minder last van maar wij zaten er maar weer mee.

Cor : Wat het extra lastig maakt is dat je je voortdurend afvraagt waar je het aan verdiend hebt. Je zet je altijd voor de volle honderd procent in en dan overkomt je dit ... Ik kon daar moeilijk mee uit de voeten.

Sprak je, in die tijd, ook veel met de collega's over deze zaken?

Cor : Na een meeting, waarin de commandant de laatste ontwikkelingen vertelde, sprak je er wel even met elkaar over. Daarna ging je weer aan het werk, dat ging immers gewoon door. Toch werd het steeds moeilijker om zelf gemotiveerd te blijven ondanks het feit dat je heel goed beseftte dat je het tegenover de dienstplichtigen niet kon maken gedomotiveerd rond te lopen. Eigenlijk sprak je er met de collega's maar heel beperkt over uit een zekere vrees voor demotivatatie.

Klazina : Je drukte het wel snel weg, dat deden we thuis soms ook. Wanneer je er te lang mee bezig bleef dan werd je er

depri van. Uit lijfsbehoud zeiden we soms ook tegen elkaar : "Laten we er maar een punt achter zetten, we zien het wel".

Heb je toen ook overwogen de krijgsmacht helemaal de rug toe te keren?

In eerste instantie niet, later wel. Ik heb toen inderdaad informatie-materiaal aangevraagd voor een beveiligingskursus om iets achter de hand te hebben. Ook heb ik nog even overwogen een overstap te maken naar justitie als gevangenenbewaarder. Maar toen, ik meen in december 1992, kwam de derde Infoop over de marechaussee en daar heb ik op gereageerd. Dat was echt zoiets als de laatste hoop, terug naar de Kmar.

Hoe bewust was de keuze voor de KMar?

Kijk, als de situatie onveranderd was gebleven, had ik nu nog bij de infanterie gezeten. Ik had het er immers prima naar mijn zin. Maar omdat het allemaal, in toenemende mate, zo onzeker werd moest ik wat doen. En dat werd dus de marechaussee. Ik was er destijds met pijn weggegaan omdat ik daar niet hoogerop kon komen, niet omdat het werk mij niet beviel. Nu kon ik, door over te stappen, weer terug naar werk wat ik graag had gedaan, een einde maken aan de onzekerheid met behoud van perspectief. Ik was dan ook heel blij dat ik werd aangenomen.

Je zit nu een jaar bij de KMar. Geen spijt van de overstap?

In april 1993 ben ik bij de Kmar gekomen. Dat begon met een half jaar opleiding waarna ik in november op Schiphol werd geplaatst.

In het begin was het wel even wennen vanwege de geheel andere werksituatie. Bij de infanterie geef je leiding aan een groep mensen, draag je verantwoordelijkheid voor materieel, enz., terwijl ik bij de Kmar een medewerker ben. Toch

wende alles vrij snel, wellicht ook omdat ik er jaren gewerkt had. In ieder geval heb ik het uitstekend naar mijn zin.

Kun je zeggen dat je, door zelf het initiatief te nemen, een einde gemaakt hebt aan je eigen onzekere bestaanssituatie?

Cor : Zonder meer. Je toekomst is er weer een stuk zekerder op geworden en dus voel je je weer lekker in je vel zitten. Ik overdrijf niet wanneer ik zeg dat er een grote druk van mij is afgevallen.

Klazina : Ik weet nog heel goed het moment dat Cor opbelde met de mededeling dat hij was aangenomen bij de marechaussee. We hebben gelijk 's avonds een feestje georganiseerd omdat we een streep konden zetten onder een rotperiode. Heerlijk, we hebben weer werk! Ik denk dat we pas goed beseften hoe spannend het al die tijd geweest was, toen het definitief was dat Cor bij de Kmar terecht kon.

Cor : Naarmate de onzekerheid toenam, moest je steeds meer moeite doen om je groot te houden. Toegeven aan je eigen ellende zou demotivatatie betekenen en dan wil het werk helemaal niet meer. Maar innerlijk wordt je danig op de proef gesteld hoor, dat kan ik je vertellen.

Klazina : Je kon het ook aan hem merken wanneer hij 's avonds thuiskwam, met hoeveel pijn hij rondliep. Het is ook niet niets als je weet dat de plek waar je nu nog werkt er over enkele maanden niet meer is en wat dan ... De opluchting is werkelijk heel groot geweest.

Wat zou je anderen, die nog steeds in die onzekerheid verkeren, aanraden?

Het ligt natuurlijk voor iedereen verschillend. Wat wil je, blijven of niet blijven? Wanneer je wilt blijven en je onderdeel wordt opgeheven of je wapen of dienstvak wordt sterk ingekrompen, waar zou je dan naar toe willen? Ik zou zeker niet wachten tot het allerlaatste moment, totdat je de laan wordt uitgestuurd. Alleen al vanwege de knagende onzekerheid. Ook zou ik, wanneer de werksituatie door de naderende opheffing steeds onplezieriger wordt, iedereen aanraden naar iets anders uit te kijken. Wanneer je niet meer met plezier naar je werk kunt gaan doe je jezelf en je gezin heel veel tekort. Daar ben ik wel achter gekomen.

Bedankt voor het gesprek.

Wim Heij

PAS NA 341 JAAR!

Op 27 april gaan de Zuidafrikanen voor het eerst allemaal tegelijk naar de stembus. Een reden tot feest voor de democratie. Want de blanke "on-democratie" in Zuid-Afrika heeft 341 jaar geduurd en dat is langer dan alle andere dictaturen uit de geschiedenis. De gevolgen van die eeuwenlange racistische onderdrukking poets je niet weg met stembiljetten. Er zijn ruim 21 miljoen kiezers in Zuid-Afrika. Daarvan zijn er nog geen 3,5 miljoen blank. Maar blanke boeren hebben 85 miljoen hectare grond, terwijl de zwarte boeren (waarvan er veel meer zijn) samen niet meer hebben dan ongeveer een half miljoen hectare.

Er zijn 7 miljoen onbehuisten in Zuid-Afrika (2 op elke 7 inwoners). Er zijn 864 zelfgebouwde krottenwijken van plastic, karton en hout, met ruim 2 miljoen mensen. Dan zijn er nog de stenen krottenwijken, waar 56% van de zwarten wonen. Minstens twaalf miljoen mensen hebben geen stromend water. Driekwart van de mensen buiten de steden hebben geen wc's. Van de mensen met een dak boven het hoofd, hebben er 23 miljoen geen electriciteit - dat is meer dan 66% van alle zwarte gezinnen. Er moeten ruim 3 miljoen huizen worden gebouwd - het overgrote deel (90%) daarvan is nodig voor de zwarte Zuidafrikanen.

Er zijn twee miljoen zwarte kinderen die geen plaats hebben op een school, terwijl blanke scholen moesten sluiten wegens gebrek aan leerlingen en duizenden blanke leerkrachten werden ontslagen. Voor iedere blanke scholier wordt bijna 5x zoveel uitgegeven als voor een zwarte scholier. Van de zwarte scholen heeft 81% geen electriciteit. Er zijn 10.000 straatkinderen in Zuid-Afrika en 60.000 kinderen tussen 8 en 14 jaar oud werken op blanke boerderijen. 73% van alle Zuidafrikanen is analfabeet.

■ Geen werk, geen leven

Het aantal werklozen in Zuid-Afrika bedraagt 7 miljoen. Dat wil zeggen, dat van alle zwarten die werken kunnen, maar liefst 51% werkloos is. Meer dan 2 miljoen mensen hebben voedselhulp nodig (dat is 6% van alle Zuidafrikanen).

Dagelijks sterven er in Zuid-Afrika 12 zwarten aan TBC. Er is één arts voor elke 330 blanken en één voor elke 12.000 zwarten. Voor gezondheidszorg aan de blanke minderheid wordt bijna 5 x keer zoveel uitgegeven als aan die voor de zwarte meerderheid.

Vijf procent van de bevolking bezit 88% van de persoonlijke rijkdommen, dwz. bezit en huizen, fabrieken, boerderijen, aandelen. Zwarten hebben slechts 39%

van het totale persoonlijke inkomen.

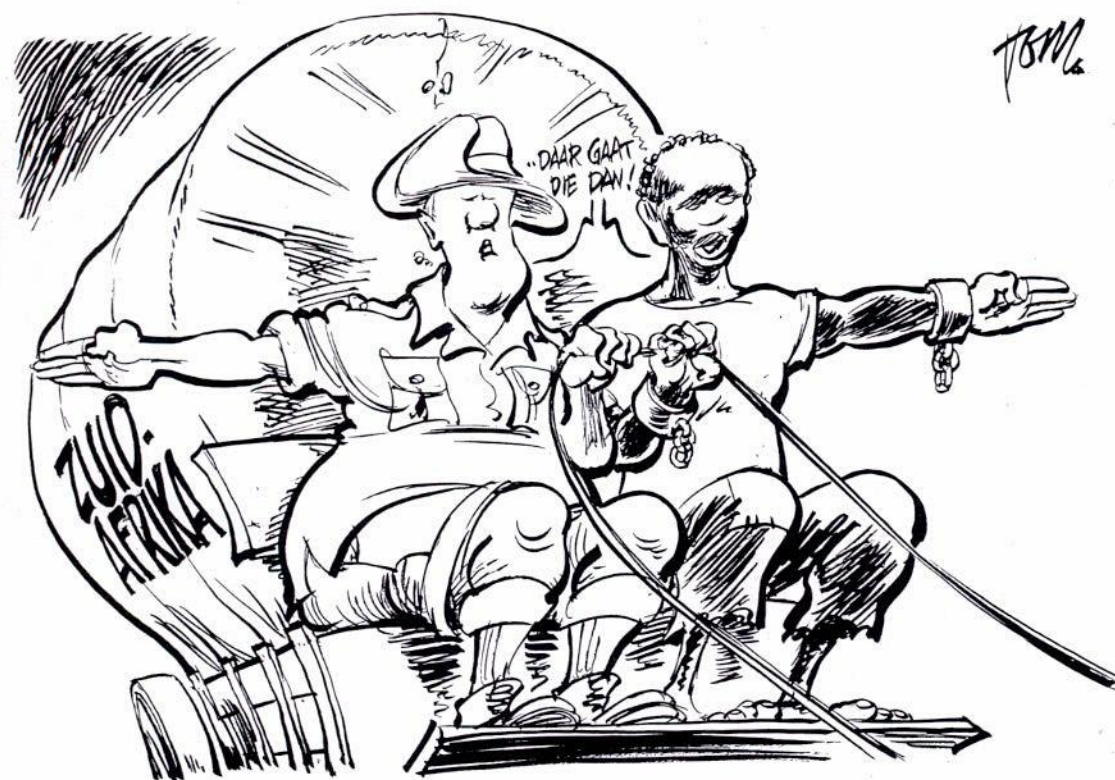
De criminaliteit in Zuid-Afrika is de hoogste in de wereld met 400.000 misdrijven per jaar. Omgerekend naar het inwonertal vinden er in Zuid-Afrika 5x zoveel misdrijven plaats als in de VS. Het aantal moorden steeg in 1990 met 30% en het aantal berovingen met 20%. Er worden per dag meer dan 1000 vrouwen verkracht. Per maand worden 5000 autos gestolen en meer dan 4000 roofovervallen gepleegd.

■ Geweld

De stijgende criminaliteit heeft te maken met de troosteloze situatie in zwarte woonoorden - er is geen werk, er is geen plaats op school, er is geen uitzicht. In de strijd tegen de apartheid was de politie voor de jeugd de vijand en het zal nog wel even duren voordat de bewoners van de townships wel respect voor de politie kunnen hebben. In de strijd tegen het politieke geweld in de townships sinds 1990 hebben de inwoners zelfverdedigingseenheden gevormd. In 1990 werden er per dag gemiddeld 4 mensen gedood door politiek geweld. In 1991 was dit aantal verdubbeld tot 8 mensen per dag. In 1992 was dit aantal gestegen tot 11 mensen per dag. In 1993 tot 18. Bovendien zijn er in de townships ook criminele bendes gevormd. De geweldadigheid in Zuid-Afrika heeft ook te maken met het enorme wapenbezit onder de blanken. Van alle doodstraffen in de wereld is sinds 1984 bijna de helft (47%) in Zuid-Afrika voltrokken.

Om deze achterstand van de meeste Zuidafrikanen weg te werken is minimaal f 50 miljard nodig. Bezuinigingen op defensie en politie leveren niet genoeg op. Ook een verhoging van de vermogensbelasting levert niet genoeg op. Er is een economische groei nodig van minstens 5%. Dat is onhaalbaar. Dus zal het Zuid-Afrika zelf niet lukken om de armoede afdoende te bestrijden. Komt er geen hulp, dan gaat Zuid-Afrika roerige tijden tegemoet.

Karel Roskam

PINKPOP

25

25-JARIG JUBILEUM MIST EVENWICHTIGE PROGRAMMERING

Pinkpop, Nederlands meest constante en aansprekende popfestival, bestaat 25 jaar. Om dat te vieren zullen vijfentwintig popgroepen tijdens het Pinksterweekeinde drie verschillende podia betreden. Eerste Pinksterdag, 22 mei, gebeurt dat tijdens Rocking Kolonia. Dat sinds enkele jaren met het festival vergroeide voorafje op het campingterrein voor de bezoekers van het grote festival daags erna, heeft inmiddels een volwassen programmering en daarom kan gerust worden gesproken van Pinkpop als tweedaags festival.

Tijdens het echte jubileum, 23 mei op de Draf- en Renbaan in het Limburgse Landgraaf, stappen zeventien groepen op twee verschillende podia. Dat is voor het eerst. Pinkpop speelde zich tot op heden altijd op één centraal podium af. Dat is niet het enige vrijgegeven nieuwtje. Het andere was al langer bekend: Pinkpop hoopt tijdens dit jubileumjaar een nieuw bezoekersrecord te vestigen. De capaciteit van de Draf- en Renbaan is de afgelopen jaren al uitgebreid van vijftig- naar zestigduizend bezoekers, maar daar gaat nu nog een schepje bovenop. De feestelijke vijfentwintigste editie van het festival moet 75.000 popliefhebbers trekken.

Pinkpop is in de loop der jaren uitgegroeid tot een dwarsdoorsnede van wat er in de popscene gaande is. De meest aansprekende namen uit het clubcircuit worden gemengd met iets meer mainstream georiënteerde popgroepen en één of twee megagroepen of artiesten. Zo waren de afgelopen jaren onder andere Lenny Kravitz, Black Crowes, Red Hot Chili Peppers, Living Colour, Lou Reed, Van Morrison en The Cult op het Pinkpop-terrein te bewonderen.

■ Eenzijdig

Van een geweldige jubileumknaller mag worden verwacht dat die formule nog een stukje wordt geperfectioneerd, maar wanneer je het programma tot het moment van dit schrijven bekijkt, zie je een schrijnend gebrek aan grote namen en mainstream-groepen. Daarmee wordt het festival voor een groot deel van het vaste publiek een stuk minder toegange-

lijk en de programmering wat eenzijdig. Pinkpop-organisator Jan Smeets is er de laatste jaren een meester in geweest om een 'coming' band precies op het juiste moment vast te leggen (Pearl Jam, Soundgarden, Thelonyous Monster, Mano Negra, Pixies, Buffalo Tom, eerste keer Black Crowes), hoewel het geluk hem ook wel eens een handje hielp. Toen vorig jaar Alice In Chains verstek moest laten gaan, werd de veel betere formatie Rage Against The Machine aangetrokken als vervanger. En dat bleek de klapper van het festival. Dit jaar is de groep dan ook terug als headliner.

Die kwaliteit van het festival lijkt Smeets dit keer een beetje te ver door te drijven. Wanneer je de op acht bands na complete line-up van het festival bekijkt, zou je haast denken dat de voorkeurslijstjes van de VPRO-radio3 programmamakers klakkeloos zijn overgenomen. Met uitzondering van Crowded House is het veelal alternatieve pop en hiphop wat de klok slaat.

■ Afdwingen

Natuurlijk is de programmering van een aantal van die groepen volkomen gerechtvaardigd. Rage Against The Machine als publiekstrekker is opnieuw een schot in de roos, na het overtuigende optreden van vorig jaar en de doorbraak in commercieel opzicht die daarna volgde. Ook Smashing Pumpkins, Lemonheads en The Afghan Whigs hebben door middel van uitstekende cd's een plaatsje op het Pinkpop-podium afgedwongen.

Maar Urban Dance Squad voor de derde keer op Pinkpop? En The Breeders, die begonnen als hobbygroepje van Pixies-bassist Kim Deal, maar na het uiteenvallen van die groep een serieuze band vormden. De cd's zijn aardig, maar live bewees The Breeders op het Haagse Parkpop enkele jaren geleden al eens alles behalve een opwindend gezelschap te zijn.

De verplichte Nederlandse nummertjes bestaan naast UDS op herherhaling uit Prodigious Sons en Daryll Ann. De eerste groep maakte met "Wine Of Life" absoluut een droomdebuut, maar is nog lang niet aan Pinkpop toe. De Bettie Serveert-status ligt nog ver buiten het bereik van de Zwolse gitaargroep. En Daryll Ann is een leuk groepje uit het vaderlandse clubcircuit, maar kan zich absoluut niet meten met de aansprekende Nederlandse bands die Pinkpop de laatste jaren haalden (naast Bettie Serveert en Urban Dance Squad onder andere Tröckener Kecks, Rowen Hèze en Hallo Venray).

Het is natuurlijk een open deur intrappen, maar hebben De Dijk en The Scene tijdens hun huidige triomftochten langs de clubs al eens op Pinkpop gestaan? En waarom kreeg Spo.De.O.De nog nooit een kans? Of Shine van voormalig Fatal Flowers-voorman Richard Jansen? Met de Nederlandse programmering is het kwakkelen geblazen.

■ Over het paard getild

Arrested Development uit het hiphop-circuit is weer een goede keuze, maar de jazzdancers van Galliano zijn opnieuw discutabel. Evenals de folkies van The Levellers, die al veel eerder op het festival hadden moeten staan en nu wel een beetje over hun top heen zijn, het zoveelste over het paard getilde Engelse groepje Charlatans en de vrouwelijke Peter Pan van de popmuziek: Björk.

Het is te hopen dat Smeets op het moment dat je dit leest zijn festival heeft gecompeteerd met voor een breder publiek interessante namen en in ieder geval één echte mega-act heeft weten te contracteren. Want dat mag tijdens zo'n gigantisch jubileum toch niet ontbreken. De Draf- en Renbaan zal tijdens het Pinksterweekeinde ongetwijfeld bevolkt worden door 75.000 popfanaten, maar de ingeslagen weg van Pinkpop lijkt me geen goede keuze voor de status van het festival. Het huidige programma zou opnieuw met uitzondering van Crowded House niet misstaan op het veel alternatievere Flight to Lowlands Paradise, dat vorige zomer voor het eerst in de Flevopolder werd gehouden. En reken maar dat het Belgische Torhout/Werchter en bijvoorbeeld het Deense Roskilde-festival met een veel gevarieerder aanbod komen.

Marco van Nek

ACHTTTIEN JAAR GRUPPO SPORTIVO BEZEGELD MET LIVE-CD

"Disco really made it, it's empty and I hate it." Een groep met dergelijke teksten sluit je toch onmiddellijk in je armen? Dat is dan ook precies wat Engeland in 1977 deed, waarna Nederland schoorvoetend volgde. Opnieuw een eigen talent voor de neus weg laten kapen! Het ging namelijk allemaal om Gruppo Sportivo uit Den Haag.

De band van 'superweirdo' Hans Vandenburg had het voor die tijd al enkele keren geprobeerd met de singles "Out There In The Jungle" en "Hoola Fever". Die deden echter niets. Maar over het debuutalbum "10 Mistakes" werd op het Britse continent vol lof geschreven. En voordat de groep het doorhad, stond ze in het middelpunt van de belangstelling.

Niet dat er mega-hits werden gescoord, want verder dan nummer 11 kwam Gruppo Sportivo nooit, maar in de periode '78/'79 was de band wel een begrip in de Nederlandse en een deel van de Europese popwereld.

Vergetelheid

Daarna raakte Vandenburg en kornuiten in de vergetelheid hoewel de groep nooit opgaf en in steeds wisselende bezettingen het clubcircuit bleef afschrijven. Af en toe kwam er een plaatje uit, maar opschudding veroorzaakte Gruppo Sportivo nimmer meer.

De bandnaam ontstond in 1976 naar aanleiding van een affiche in de oefenruimte van de Haagse formatie, waarop een optreden van de Italiaanse variété-act Gruppo Sportivo werd aangekondigd. Dat werd klakkeloos overgeno-

men. En toeval of niet, maar optredens van de popgroep Gruppo Sportivo hebben altijd een vleugje variëte als meerwaarde gehad.

Onlangs verscheen de live-cd *Sing Sing*, die een dwarsdoorsnede van het Sportivo-repertoire laat horen. Allerm minst originele muziek, maar opmerkelijk uitgevoerd en zelfs op cd druipende ironische humor er vanaf. Het smakelijke schijfje vormde de aanzet voor een theatertournee die Gruppo Sportivo opnieuw langs een groot aantal Nederlandse steden voert.

Feestje

Sing Sing werd op 5 en 6 oktober 1993 opgenomen in 'De Meelfabriek' in Leiden. Daar bouwde Hans Vandenburg met behulp van band, beeldende kunstenaars, gastmusici, Haagse ex-delinquenten, de Leidse politie en een complete videoploeg een feestje naar zijn hart. En werden *Disco Really Made It*, *Mexican Radio*, *I Shot My Manager!* en *Beep Beep Love* in amusante versies vastgelegd.

De band en haar platenmaatschappij geven aan dat ze van plan zijn om deze 'hoogstwaarschijnlijk onwaarschijnlijk succesvolle schijf voor de volle honderd

procent uit te melken'. Wanneer het je nog niet duizelt van de voorgaande zin dan wil Gruppo Sportivo er via radio en live-optredens graag voor zorgen dat het je zal gaan duizelen.

Tijdens de theatertour, die 'Typisch Sportivo' is gedoopt, staat de groep in de volgende bezetting op de planken: Gitarist/zanger Hans Vandenburg, pianist/accordeonist/zanger Peter Calicher, bas/zang Yosha Marguerita, drummer Mike Meyer en als speciale gasten De Bombita's (bekend van onder andere Herman Brood) met achtergrondvocalen.

Nummer één

De tournee die aan *Sing Sing* wordt gekoppeld brengt Gruppo Sportivo niet alleen in de Nederlandse theaters, de groep doet ook opnieuw een gooi naar Europees succes met optredens in onder andere Duitsland, Frankrijk en Spanje. En nog een trede hoger op de internationale popladder: Gruppo Sportivo heeft onlangs wekenlang op nummer 1 gestaan in Thailand (althans: dat meldt het persbericht van de platenmaatschappij. Zo'n wapenfeit valt natuurlijk nauwelijks te checken.).

Kortom: Gruppo Sportivo bruist weer van het leven en het publiek is er klaar voor. Zo kan de kaalhoofdige Vandenburg, die zichzelf en één van zijn albums gekscherend *Sucker Of The Century* doopte, niet alleen tevreden terugkijken op achttien jaar Gruppo Sportivo, maar ook met een gerust hart de toekomst tegemoet zien. Het groten-deels akoestische (of zoals de groep het zelf noemt: 'unchained') *Sing Sing* is daar een uitstekende aanzet toe.

Marco van Nek

EEN INCIDENT

Vol goede moed en enthousiasme kwamen de mariniers Rodney de Vries (22 jaar, dienstplichtig) en Raymond Cohen (23 jaar, KV-contract) op 12 juni 1993 met de India-compagnie in Cambodja aan. Op 25 juli werd de missie abrupt afgebroken. Hun voertuig kwam tijdens een patrouille in aanraking met een mijn. Ze raakten ernstig gewond. Over het incident en de veranderingen die dat in hun leven teweegbracht sprak raadvrouw Klazien van Brandwijk-Wiltjer met ze in het Militair Revalidatie Centrum in Doorn.

Hoe kwam je in Cambodja terecht?

Raymond: Ik moest als dienstplichtige de dienst in. Omdat ik wat meer van de wereld wilde zien, zoals Noorwegen of Curaçao, besloot ik een 2-jaren-KV-contract met het korps aan te gaan. Thuis zagen ze liever niet dat ik meeging naar Cambodja. Als je eenmaal een contract hebt moet je, dus dan ga je. En het is toch wel anders dan een oefening. Het is echt, je bent onderdeel van een grote missie. Nu naderhand was ik natuurlijk liever ergens anders naar toe gegaan. Het avontuur trok me wel.

Rodney: Ik ben naar het korps gegaan omdat ik iets mee wilde maken. Ik rekende op de West, maar het werd uiteindelijk kiezen tussen Cambodja of ergens als zeuntje. De keuze was snel gemaakt. In december '92 had ik besloten niet te gaan, maar toen ik in Doorn de verhalen van Cambo I hoorde dacht ik dit is mijn

kans, wat kan je gebeuren. Mijn vader vond dat ik het nu kon doen. Mijn moeder was niet er niet zo blij mee.

Had je het risico van te voren ingecalculleerd?

Rodney: Je denkt ik ben een van al die mensen daar. Dat overkomt mij niet. Je ziet niet in dat één kogel fataal kan zijn. Je ziet alleen maar de positieve kant. Als je bij die dingen na gaat denken, durf je toch nooit meer wat?

Raymond: Ik wist wel dat me wat zou kunnen gebeuren. Ik was me daar wel van bewust. Toch denk je: dat overkomt mij niet. Terwijl je toch weet dat het kan.

Jullie hebben, voordat het incident plaatsvond, bijna anderhalve maand in Cambodja doorgebracht. Hoe kijk je nu tegen die periode aan?

Raymond: Ik heb daar goede herinneringen aan. Eerst gingen we naar Phum Tma Poak als versterking van de LIMA. Naderhand gingen we naar Phum Soeng een gewoegroeps-locatie. Daar zaten we met onze eigen groep, hadden onze eigen regels. Er was daar meer onrust, we waren daar meer gericht op ingrijpen. Na Soeng waren we drie dagen op Paok, toen we naar Prasat gingen. We hadden twee dagen rust en daarna zouden we de R&R-gangers naar Thailand begeleiden. Dat liep allemaal anders en we gingen dus op patrouille naar Samrong. Nadien hoeft Cambodja voor mij niet meer.

Rodney: Ik heb goede herinneringen aan die tijd. Natuurlijk is mijn beeld nu ook anders gekleurd, maar ik wil nog eens terug. Nu nog niet, maar ooit. Het afscheid is te plotseling, te abrupt geweest.

Raymond: Nou, misschien ooit... maar voorlopig heb ik mijn buik vol van die lui. Hoef ik ze even niet!

■ De dag van het incident.

Raymond: Het begon eigenlijk de dag er voor. 's Avonds om een uur of elf hoorden we dat de plannen gewijzigd waren. We zouden eerst shift 1 van R&R escorten,

maar dat werd dus een patrouille naar sector 2. We kregen een korte briefing. We hebben de R&R-gangers uitgezwaaid en zijn toen zelf vertrokken. We gingen met twee jeeps en een tientonner op pad. Na ongeveer tien minuten kreeg de tientonner een lek. Het was een rustig gebied, zonder bijzonderheden. Daarna hebben we ongeveer drie uur gereden. Kwamen af en toe een tegenligger tegen. Niks bijzonders eigenlijk. En toen kwamen we bij de beruchte brug. Normaal zitten wij altijd in het eerste voertuig.

Rodney: We waren het enige MAG-team, daarom zaten we in het achterste voertuig en zorgden we voor achteruitbeveiliging. Normaal gesproken zit het MAG-team altijd voorin. Nu kijk je achterom en rondom in de omgeving. We dachten dat het een easy patrouille was. We waren wel scherp. We hadden de tolk al gevraagd wat al die bordjes langs de weg waren, omdat we dachten dat daar mijnen lagen, dat bleek een afbakening te zijn.

Raymond: Ik had net aan De Vries gezegd dat ik even wilde ruilen. Hij achter de MAG en ik even zitten. Op datzelfde moment reden we over de brug en kwam de mijn tot ontploffing. Ik kwam weer bij, liggend midden op de weg. Alles was zwart voor mijn ogen. Ik dacht: ik ben er gelukkig nog. Ik wilde opstaan maar dat kon dus niet. De chauffeur en de rijder waren in de buurt en ik vroeg waar De Vries was. Die lag in het zijterrein. Hij is mijn buddy, daar vraag je als eerste naar.

Rodney: Ik kwam bij in het zijterrein en had vreselijke pijn.

Raymond: De chauffeur kwam naar me toe en zei dat ik daar weg moest. Het voertuig stond in brand. Ik ben daar toen weggekropen en heb om mijn foto's gevraagd. Wat je al niet doet in zo'n situatie. Die was er nog en ik ben foto's gaan maken, ik ben gewoon gaan fotograferen, ben alles vast gaan leggen.

Een vorm van afreageren, afstand nemen?

Raymond: Volgens mensen die het kunnen weten is dat het zeker geweest. Ik weet niet waarom ik het deed.

Hoe verging het jou verder, Rodney?

Rodney: Ze hebben mij uit het zijterrein geholpen en ik werd met Cohen op de tientonner onder een afdakje gelegd. Gelukkig had de ziekenpa morfine, zodat de pijn redelijk draaglijk was. Ik

schrok erg van mijn voeten, die waren twee keer zo dik. Alles was zwart, mijn armen lagen open, had een brandplek. Alles zat er nog aan. Dat stelde me gerust. Gelukkig wist ik toen nog niet hoe alles zou verlopen. We hebben grappen liggen maken. Door te lachen vergeet je de pijn. Cohen was er nog. De marinier v.d. Wetering lag ook bij ons. Die had een scherf in zijn hoofd en pijn aan zijn rug. Het was goed dat hij er was, hij had veel aandacht voor ons en heeft veel gepraat. De chauffeur had een gaatje in zijn trommelvlies. Lichamelijk gezien zijn die er redelijk goed afgekomen. Je weet natuurlijk nooit. Zij zijn in Cambodja gebleven. Weet je trouwens waar ik me druk over heb gemaakt? Over het feit dat er geen radiocontact te krijgen was. Zeker drie kwartier tot een uur duurde het voordat er contact was. We zaten precies in een gebied waar we geen contact konden krijgen. Normaal rijd je daar snel door. Nu niet dus.

Raymond: Het is toch idioot dat je geen contact kan krijgen als je zwaargewonden hebt!

Rodney: Je vraagt je af waarom duurt dit zo lang, waarom komen ze niet? Ik denk dat we twee uur hebben liggen wachten voordat de helikopters kwamen. Die twee uur leken twee dagen. Gelukkig dat korporaal Braam zo rustig bleef en maatregelen nam. Dat is echt

een speciale man, een echte leider.

Raymond: Ja, die bleef maar contact zoeken, gaf instructies en bleef weer contact zoeken. Naderhand bleek dat ze hem wel gehoord hadden, maar dat we te ver weg zaten om te ontvangen.

■ Daarna

Raymond: Rodney ging met de eerste helikopter naar het FDS. Later zijn wij daar ook naar toe gegaan. Vanuit het FDS zijn we naar Phnom Penh gebracht. En na drie dagen naar Bangkok. In Phnom Penh lig je dan in een zaal. Je weet niet wat je overkomt. Cambodjanen om je heen, die dood liggen te gaan. Allemaal mensen op bezoek. Hele families die ook blijven slapen. En daar lig je dan alleen. Ik wist niet waar De Vries was gebleven. Later hoorde ik dat hij op de intensive care lag.

Rodney: Ik wist niet wat me overkwam. Ik was in tractie gelegd en kon geen kant uit. Om me heen allemaal mensen die ik niet kon verstaan. Het was het Duitse VN-hospitaal in Phnom Penh, waar Cambodjanen werden geholpen. Het was er vreselijk. En dat ziekenhuis-eten. Niet, dat ik veel behoefte, maar de lucht... Marinier Plaats was met ons mee en die heeft goed voor ons gezorgd. Later kwamen Cohen en ik bij elkaar en toen ging het allemaal wat beter. Langzamerhand komt dan ook het besef wat er met je aan de hand is. Na drie dagen gingen we naar Bangkok. Een wereld van verschil. Schoon, rust, noem maar op. En dan eindelijk ga je naar Nederland. Naar huis, naar je ouders, naar je vriendin. Eerst waren er nog een aantal hoge pieten en dan ga je in quarantaine.

Het is allemaal heel raar. Je stelt je in op maanden weg zijn en dan ben je weer terug. Natuurlijk ben je wel blij dat je nog leeft, dat je weer thuis bent, dat je een goede verzorging krijgt. Maar toch.

Raymond: Als je eenmaal in Nederland bent krijg je ruimte voor andere gedachten. Waarom wij, waarom IK. Ik ben ontzettend boos op die Cambodjanen. Ik vind het kutlui, nog steeds. We gaan daar naar toe om ze te helpen en dan verwoesten ze je leven. Ik baal van die lui.

■ Onzekere toekomst

Rodney: Voor mij is het niet afgerond. Eerst worden zes maanden vier maanden. En dan in één klap, letterlijk en figuurlijk als je op weg bent, is het over. Dat is een raar gevoel. Er is niets meer. Alleen een donker gat. Dat gat is er nog steeds. Het is allemaal zo onduidelijk. Wat gaat er verder gebeuren? Mijn ouders maken zich zorgen. Ik weet ook niet hoe het verder gaat. Ik leef, kan weer redelijk lopen, maar het gaat zo vreselijk langzaam. En rugletsel hou ik de rest van mijn leven. Mijn toekomst, althans zoals ik die vòòr Cambodja voor ogen

had, is weg. Ik moet me nu op wat anders instellen. En zo nu en dan zakt mijn moreel in. Dan hoeft het allemaal even niet meer. Vandaag hoorde ik dat ik me fysiek niet zo moet belasten met de fysio omdat ik anders andere klachten krijg. Dat is balen. **Raymond:** Soms heb ik ook van die dagen. Mijn verwondingen zijn lang zo erg niet als die van De Vries. Ik ben na het ziekenhuis naar de SMD (Sociaal Medische Dienst) gegaan. Niemand snapt daar waar je het over hebt. Lui die in de opleiding een blessure hebben gekregen, mensen met van

alles en nog wat. En dan begeleiders die niet verder zijn geweest dan Noorwegen. In ieder geval niet in Cambodja. Ik ben blij dat ik hier zit. Alleen met de mensen van het 4-mei-incident had ik daar wat contact. Nu kom ik hier voor de fysio en voor de rest ben ik op de sportschool van de VBH-kazerne. Het meeste steun heb je toch aan je bud.

Rodney: Dat klopt. Naast de steun van thuis, is steun van je bud het allerbelangrijkste. Bij ons is dat al iets van uit de opleiding. Bij toeval hebben we elkaar ontmoet, bood ik hem eens een sigaret aan. Bij het opwerken voor Cambodja kwamen we in dezelfde geweergroep. Je maakt samen een hoop mee.

Hoe ziet jullie toekomst eruit?

Rodney: Dat is nu nog niet duidelijk. Het eindstadium is nog niet bereikt. Voor veel dingen was ik afhankelijk van anderen, maar dat wordt steeds minder. Ik kan er niet goed tegen dat anderen over me bepalen. Ze, de doktoren, voorspellen van alles, maar niets is zeker. Eerst zou het drie maanden duren, dan vier en nu is het al meer dan acht maanden. Ik stel me regelmatig een doel en als

dat dan weer gelukt is stel ik een nieuwe. Wat daarbij wel heel moeilijk is, is dat er mensen in de begeleidingssfeer zitten die soms geen benul hebben wat het is als ze zeggen: "Ik ben blij dat ik om vier uur vrij ben want dan ga ik lekker hardlopen". Moet je nagaan, dan kom je zelf amper vooruit, zit je tijdens het gesprek in een rolstoel en dan zit iemand zich te verheugen om te gaan hardlopen. IK KAN NOOIT MEER HARDLOPEN. Ik mag blij zijn als ik straks redelijk zelfstandig kan functioneren, een baan kan vinden. En iemand heeft het over hardlopen. Rationeel weet ik wel dat ze het niet zo rot bedoelen, natuurlijk, dat weet ik...

Raymond: Mijn toekomst? Ik heb me nu neergelegd bij de waarom vraag. Ik zal last blijven houden van mijn hiel, maar het gaat de goede kant uit. Het eindstadium van verwonding is nog niet bereikt, dus voorlopig is het afwachten. Ik zal wel moeten omscholen. Misschien kan ik straks bij mijn vader aan de slag. Ik heb geluk bij een ongeluk gehad. Verder is het afwachten. Maar hoe dan ook, mijn leven wordt anders als gepland. Hoe? Ik weet het niet...

Rodney: Wat mij heel duidelijk is geworden is dat het in je leven draait om een paar mensen die heel belangrijk voor je zijn. In de ziekenhuisperiode sta je in het middelpunt van de belangstelling. Allerlei mensen, die je alleen maar van verhalen en plaatjes kent, komen je opzoeken. Iedereen wil je verhaal horen.

Raymond: Maar dat moet dan wel de officiële versie zijn, want als je zegt dat de mijn misschien op afstand bediend is, word je teruggefloten, want dan zou het geen mijn-incident maar een aanslag zijn en dat kan niet bij de VN.

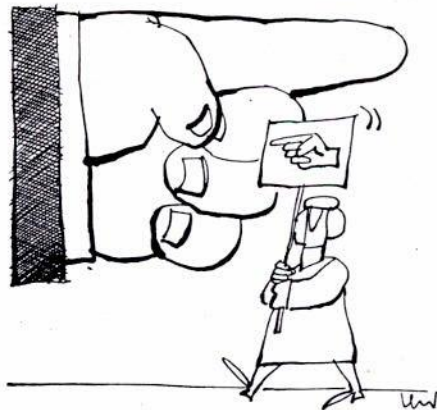
Rodney: Ja, dat houdt ons nog steeds bezig. Er zijn twee voertuigen voor gegaan, we rijden in hetzelfde spoor en op eens een grote klap. We zullen er wel nooit achter komen hoe het nu precies zat. Hoe het ook was, door het incident ben ik heel erg in mijn leven beperkt. Er is heel veel van me afgenomen. Het is een hele dure levensles geweest. Ik heb geen spijt dat ik gegaan ben. Het gebeurde kun je niet meer terug draaien. Voor mij blijven echter de vragen: WAAROM WIJ, WAAROM IK?

Raymond: WE GINGEN ER NAAR TOE OM IETS GOEDS TE DOEN...

Bedankt voor het gesprek.

Klazien van Brandwijk-Wiltjer

VERTROUWEN

Wie goed om zich heen kijkt zal zich met een voldaan gevoel kunnen realiseren dat ons land één van de weinige landen in de wereld is, waar bijna een ultieme vrijheid heerst. We gunnen elkaar bijvoorbeeld zoveel vrijheid dat iedereen, voor zich, maar kan zien wat ie doet. Je kunt bijna alles doen wat je wilt en waar je maar zin in hebt. Wij zijn vrije burgers. We maken individuele keuzes. We hebben persoonlijke opvattingen en bezitten een vrije geest. Een persoonlijk drama, of moeten leven van de bijstand zijn nog de enige dingen die het feestgevoel van bovengenoemde verworvenheden grondig kunnen verpesten.

Voor de rest zijn we gehumaniseerd en is de missie van het Humanistisch Verbond, die in 1946 begon, grotendeels voltooid. Zeker nu ook grote scharen christenen het humanistische gedachtegoed grotendeels hebben overgenomen. Kan dan de laatste op het HV het licht uit doen? Nee, absoluut niet. We hebben nog een lange, maar dan andere weg dan nu toe, te gaan. Het humanistisch gedachtegoed zoals dat in ons land bekend is, verkeert, in historisch perspectief, nog maar in een embryonale

fase. We moeten nog groter en volwassen worden. De wegen daartoe zijn nog niet helemaal duidelijk, maar ideeën zijn er zat. Een embryo 'weet' niet wat ie worden moet, laat staan of hij de lange weg wel haalt, maar gaat gewoon op weg naar het nog bekende doel. In zichzelf vol vertrouwen. Vertrouwen dat veel mensen hedentendage verloren hebben.

Iedereen wordt zo'n beetje door iedereen belazerd. Kun je je het dan permitteren om rustig en voldaan stil te blijven zitten of maar wat rond te dobberen in de buik van de wereld? Willen we een wereld waar het elkaar belazeren gemeengoed is geworden? Wie onlangs in de krant heeft gelezen, dat de Amerikanen in de vijftiger jaren en lang daarna met nucleair materiaal afgrijselijke nazi-praktijken op weerloze burgers uitoefenden, kan zich nu terecht afvragen of ons drinkwater echt wel zo schoon is als beweerd wordt. En of alles wel 'veilig' is wat we eten. Je moet er wel op vertrouwen: het is niet meer te controleren. Wie de oorlogsjournalistiek volgt kan weten dat ie belazerd wordt en geïndoctrineerd, omdat je maar een fractie van de

werkelijkheid te horen en te zien krijgt. En wie in het verleden besloot om niet meer te stemmen, of dit jaar aan de komende verkiezingen niet mee te doen, omdat ie zich door de politiek in de steek gelaten voelt of belazerd, heeft groot gelijk, maar is wel stom, omdat je dan capituleert voor het wantrouwen. Kiezen is stemmen voor verandering. Zo bitter nodig. Tegen de golfstroom van vooroordelen, misstanden, massa-consumptie, roofbouw op leven en milieu, dogmatisme en fanatisme inzwemmen. Tegen de stroom inzwemmen op weg waar naar toe dan? Geen idee, dat is het avontuur, niet verzvolgen worden? Hopelijk van niet.

De embryo weet niet of hij het einde haalt, er worden wel meer zwangerschappen afgebroken, al dan niet op natuurlijke wijze. Maar daar tussenin kan het wel van zich laten horen. Dat is zijn natuur. Dat kunt u ook. En als u het niet doet voor de Heer of voor het Humanistisch Verbond, doe het dan alstublieft voor uzelf.

Freek Pol

MILITAIREN ONTVANGEN EGO GRATIS OP HUN MILITAIRE ADRES

Ik zou graag (gratis) EGO op mijn naam ontvangen,

Naam: _____

Kazerne: _____

Onderdeel: _____

Adres: _____

Mil.Postcode: _____

Handtekening: _____

Sturen naar Redactie EGO, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist.

GELD MAAKT GELUKKIGER!?

Zandstra is wel iets voor Kerrigan en Ritsma voor Harding. Of andersom. Twee leuke stelletjes, die weliswaar verloren hebben, maar in Lillehammer op de afscheidsavond het gala ontvluchten en in de kille buitenlucht kwezelen onder het noorderlicht.

Zandstra: 'Ik kan niet dansen.'

Kerrigan: 'Dat heeft nog nooit een man tegen me gezegd.'

Ritsma: 'Ik ben geboren in Lemmer en in Amerika hoef ik nooit te komen.'

Harding: 'Rintje, de kuit van Koss zijn mooi, maar jouw benen zijn met nog geen 1500 meter ijzeren staaf kapot te krijgen.'

De vier lopen op de laatste avond van Lillehammer gearmd twintig graden vorst te trotseren.

Zandstra: 'We zijn gelukkig, maar we hebben toch allemaal verloren.'

Harding: 'Mijn gebroken veter heeft meer indruk gemaakt dan de tranen van Oksana Baiol.'

Een charmant viertal, daar in de barre buitenlucht na het overdadige slotbanket. De schoonheid waarmee Koss de 10.000 meter won, de artistiekheid van Baiol, wat maakt het nog allemaal uit? Gevieren zijn ze tenslotte verzekerd van een onbekommerde toekomst. Kerrigan zeker, ze streekt Harding terloops over de bol, want zonder deze concurrente was er nooit een bestseller over haar loopbaan te slijten geweest; Harding geeft een kushandje terug, want al was ze zeventien keer tijdens de pirouette ge-

vallen, het drama zou alleen maar groter zijn geweest, evenals de inkomsten dus. 'Nee, Rintje, die gebroken veter was echt niet geësceneerd, ik moest echt huilen. Jullie mannen pakken dat volkomen verkeerd aan. Bij ons is elke traan een miljoen.'

Nu komt Zandstra tussen beiden. Het gezelschap verkeert onder die zuivere Noorse hemel in de veronderstelling dat het met een absoluut onkreukbare Nederlandse schaatser op stap is. Kerrigan heeft zelden zoveel naïviteit gezien, maar ook zelden zulke ranke benen en zo'n groteske onschuld.

Nog geen flard van die ideeën heeft ze laten doorklinken, of Falco sputtert met flair tegen hoe professioneel ook hij bezig is. 'Vergis je nu niet in de Nederlandse handelsgeest', tracht hij Amerikaanse indruk te maken. En voor het eerst vertelt hij het verhaal van de mislukte Hollandse actie 'Sporters voor sporters', waarvan de opbrengst naar de gehandicaptensport had moeten gaan. Alle bekende Nederlandse topsporters hadden gratis hun medewerking verleend, al kostte het ze twee dagen en verre reizen. Maar hij, Falco Zandstra, had het nodige geleerd, en vooral die ene wet in zijn oren geknoopt: Niets voor niets.

Ja, Nancy, hij was zo flink geweest om de organisatie van 'Sporters voor sporters' vijftienduizend gulden te vragen. Anders konden ze wegblijven uit Heerenveen, waar een speels honderdje zou worden gereden. Was dat niet het

ultieme bewijs van zijn professionaliteit? Was dat niet beter dan die ijzeren staaf?

Goed, Falco moest toegeven dat die staaf een vondst was. Kerrigan en Harding lopen nu gearmd verder onder het Noorse noorderlicht. Zandstra en Ritsma kijken elkaar nogal onwennig aan: mannen doen zo iets niet. Ze giechelen, pakken een hand sneeuw, en zeggen in het Fries dat 'inpeperen' zo'n mooie herinnering is aan strenge winters in hun jeugd. Inpeperen doe je niet met ijzeren staven, maar met vijftienduizend gulden. 'Durf jij echt zo'n bedrag te vragen voor je medewerking aan een actie voor het goede doel?' vraagt Kerrigan, die nu duidelijk een verontrust gezicht toont.

'Ja, natuurlijk,' antwoordt Zandstra, 'maar rondgebazuind heb ik het natuurlijk niet. Dat zouden jullie in Amerika natuurlijk doen, maar in Nederland dien je je als topsporter een beetje bescheiden op te stellen. Zo zeg ik bijvoorbeeld in interviews ook altijd dat ik geen boeken lees, terwijl m'n Olympische Audi er vol mee licht.'

Kerrigan en Harding tonen nu een blik, waaruit valt op te maken dat ze misschien toch wel de verkeerde partners hebben gekozen voor dit romantische slotfeest. Hun omarming wordt heviger. 'Nog één vraag', aarzelt Harding. 'Ik heb een hoop moeite gehad met al die camera's, en ik kan me voorstellen dat je zelfs in een klein land gek wordt van al die aandacht?'

Rintje, die nog nooit is gevraagd voor een liefdadigheidsactie, krijgt nu de onstuitbare behoefte om voor eens en voor al uit te leggen hoe dat in het inderdaad zeer kleine Holland ligt.

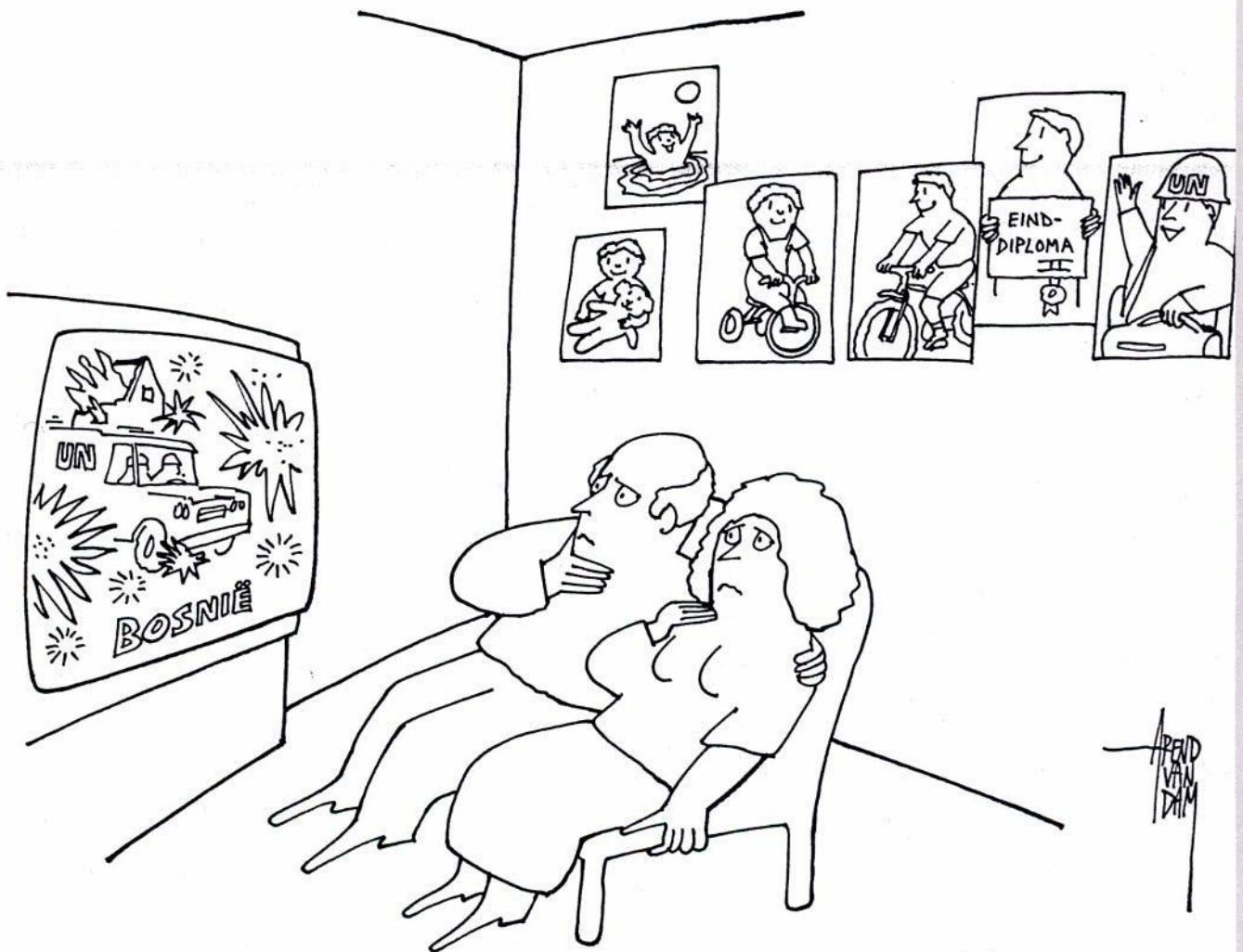
'Vergeet niet dat wij al blij zijn met vijftienduizend gulden. Dat is het grote verschil. Met zulke bedragen wordt winnen steeds minder belangrijk. Wij in Europa zeggen: verliezen heeft de toekomst. We nodigen de nationale tv-maatschappij uit in bed, in bad, in de keuken, op de massagetafel, in de kleedkamer, bij het eten, bij onze ouders, en een minuut voor de wedstrijd mogen ze onze kuit filmen. Okay, 't kan je de concentratie en de wedstrijd kosten, maar je weet wat je hebt: rijke jaren dus. Als je je echt concentreert op topsport, kun je tenslotte ook verliezen. Je ziet het aan jullie. Of ben ik nu echt heel scheef aan het schaatsen?'

De charme van de schone schijn...

Hans van Wissen

THUISFRONTCOMITE'S

Sinds jaar en dag kent de Koninklijke Marine thuisfrontcomite's voor de achterblijvende familieleden en relaties van de mannen, later ook de vrouwen, die voor langere tijd met een schip naar den vreemde reisden. Als ondersteuning van dat thuisfront is er zelfs een Buro Thuisfront in Den Helder.

Nu uitzendingen in VN-verband aan de orde van de dag zijn, zijn er ook bij de andere krijgsmachtdelen thuisfrontorganisaties tot stand gekomen. In deze speciale katern van EGO gaan we in op de thuisfrontorganisaties van de Koninklijke Luchtmacht, het korps Mariniers, de Koninklijke Landmacht en de Luchtmobiele Brigade. Soms verschillend van structuur, maar allen met dezelfde doelstelling:

1. Rust voor de uitgezonden militairen, zodat die zich geen extra zorgen hoeven te maken over het thuisfront.
2. Het thuisfront gelegenheid bieden lotgenoten te ontmoeten.

De raadsliden Mart Vogels, Marijke van der Stigchel- Wijnberg, Gerrit Vlietstra en Klazien van Brandwijk-Wiltjer spraken met betrokkenen.

KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Sinds de Golfoorlog is er bij de Koninklijke Luchtmacht speciale aandacht voor de zorg aan het thuisfront. Luitenant Kolonel Elly Keijzers, Hoofd Afdeling Personeels Zorg, is algemeen coördinator van de thuisfront activiteiten.

Raadvrouw Klazien van Brandwijk-Wiltjer sprak met haar.

Kunt u iets vertellen over de thuisfront activiteiten bij de Klu?

Bij de Klu kennen we geen centraal thuisfront comité. De bevelhebber is van mening dat elke commandant verantwoordelijk is voor de zorg van zijn personeel. Op een zo laag mogelijk niveau dienen activiteiten ten behoeve van en door het thuisfront georganiseerd te worden. Een onderdeel waarvan mensen of groepen van mensen zijn uitgezonden heeft een eigen thuisfront comité. Ter voorkoming van dubbele organisaties en het steeds maar weer opnieuw het wiel uitvinden is er landelijk een algemeen coördinator thuisfrontactiviteiten benoemd. Die staat de commandanten en nieuwe thuisfront comités ter zijde. Er is een begin van een draaiboek waarin is aangegeven op welke wijze een TFC gestructureerd kan worden. Zo kent ieder TFC een groep die de Nieuwsbrief verzorgt, een telefoencirkel en een activiteitengroep.

Sinds wanneer zijn er binnen de Klu TFC's?

Het allereerste is ontstaan toen er mensen tijdens de Golfoorlog werden uitgezonden naar Turkije, Irak en Israël. Het was toen een initiatief van de achterban. Tijdens het Cambodja-deployment UNTAC was er een eigen TFC bij de heli-squadrons en waren er nauwe contacten met het TFC van het Korps Mariniers. Nu rond de VN-missie in ex-Joegoslavië is goed contact met het TFC-KL. En nu het Dutch-bat gebruik gaat maken van een heli-detachement is er uitwisseling met dat TFC. Als algemeen coördinator bezoek ik alle bijeenkomsten van die comités en de onderdelen om goed op de hoogte zijn van eventuele plannen en ontwikkelingen; hierdoor kan voorkomen worden dat er op dezelfde dagen activiteiten worden gepland.

Ik vind het van belang dat je verder kijkt dan alleen je eigen krijgsmachtdeel, je eigen onderdeel. Door als Klu-achterban ook deel te nemen aan b.v. regio-contactdagen van de KL of midterm-dagen van de mariniers zie je, hoor je ook hoe je relatie deel uitmaakt van een groter geheel. En zie je ook eens hoe het voor anderen is.

een positieve werking op inzet en motivering tijdens de uitzending. Het geeft rust. Naast alle andere zaken die je aan je hoofd hebt tijdens een uitzending vormt de zorg voor het thuisfront dan geen extra belasting. Het "ze kunnen er-gens naar toe" is erg belangrijk. Daarnaast zie ik als doel van een TFC het vergroten van de onderlinge solidariteit. Voor de achterblijvers is het goed te weten dat er meer mensen in dezelfde situatie zitten, mensen die zich soms zorgen maken, ongerust zijn. Of het alleen zijn beu zijn. Door een nieuwsbrief en ontmoetings- bijeenkomsten stel je mensen in de gelegenheid lotgenoten te ontmoeten, erbij te horen. En dat is belangrijk, want de buitenwereld begrijpt lang niet altijd wat het betekent als je relatie lange tijd van huis is. "In Italië is toch niets aan de hand" of "Dat wist je toch!" en "Dan had ie maar geen beroepsmilitair moeten worden" is nogal eens de reactie van de omgeving. Ik hoor regelmatig van bezoekers op contactbijeenkomsten dat het zo goed is om eens met mensen die in dezelfde situatie zitten te kunnen praten. Een TFC kan erg veel voor de achterblijvers betekenen.

Hoe is de inbreng van de Geestelijke Verzorging en MDD in de TFC's van de Klu?

Dat is per onderdeel verschillend. De Sociale Coördinatie Commissie is duidelijk bij de uitzending, het informatiecentrum en het TFC betrokken. Bij het ene onderdeel zie je dat de personeelsdienst de grote voortrekkers is en op een andere locatie speelt de GV een nadrukkelijker rol in het geheel.

Op ad hoc basis is er altijd een arts beschikbaar. Verder zijn er lijntjes met gedragswetenschappen. Ook maken we gebruik van de trainings mogelijkheden die er door de Humanistische GV worden geboden.

De samenwerking van die mensen, disciplines die bij een TFC betrokken kunnen zijn, verloopt prima.

Bedankt voor het gesprek.

Klazien van Brandwijk-Wiltjer

Wat is volgens u, Hoofd Afdeling Personeels Zorg, het belang, de betekenis van thuisfront comités voor de organisatie?

Er zijn twee lijnen. Het is van belang dat de uitgezondene weet dat er goed voor het thuisfront wordt gezorgd. Dat er een vangnet is in geval van nood. Dat heeft

Vliegbasis Leeuwarden

Toen het squadron F16's van de vliegbasis Leeuwarden werd uitgezonden naar Villafranca werd ook in Leeuwarden een thuisfrontcomité opgericht. Raadsman Gerrit Vlietstra interviewt Sjoukje Clement, voorzitter TFC vliegbasis Leeuwarden.

Wat is de betekenis van een TFC voor de achterblijvers?

Voor de achterblijvers is het vooral een rustgevende gedachte; een plek waar je terecht kunt wanneer er iets aan de hand is. Je voelt je niet in de steek gelaten. Je merkt dat de achterblijvers grote behoefte hebben aan contact met elkaar. De tweewekelijkse koffie-ochtenden die het TFC organiseert worden druk bezocht.

Welke rol vervult u in het TFC?

Ik ben voorzitter van het TFC en tevens lid van de klankbordcommissie. Om de veertien dagen ga ik om de tafel zitten met de vertegenwoordigers van de subcommissies voor overleg. We spreken dan de problemen en de nieuwe plannen met elkaar door. We hebben een media-, een activiteiten-, een klankbord- en een speelhoekcommissie. De mediacommissie zorgt voor het contactblad 'Frisia Franca'. De speelhoekcommissie bedenkt elke keer leuke dingen voor de kinderen op de koffie-ochtenden. En bij de leden van de klankbordcommissie kunnen de achterblijvers terecht wanneer ze behoefte hebben om met iemand te praten. De commissies worden ingevuld door mensen die zelf een gezinslid in Villafranca hebben.

Hoe is het contact met de achterblijvers?

Voor zover ik het kan overzien vindt het belangrijkste contact plaats op de koffie-ochtenden die we om de twee weken op zondag organiseren. De eerste keer waren de mensen nog wat aftastend, maar daarna was het elke keer een levendige en gezellige bijeenkomst.

Hoe is het contact met de organisatie?

Die is erg goed. We krijgen altijd alle medewerking. Bijna alles wat we voorstellen gaat door. Ook financieel zijn er nooit bezwaren. Tevens is het een geruststellende gedachte dat we het ICL (Informatie Centrum Leeuwarden) op

de vliegbasis dag en nacht kunnen bereiken.

Hoe is het contact met MDD en Geestelijke Verzorging?

Met de maatschappelijke werkers heb ik geen contact gehad. Wel met de dominee, want hij is coördinator tussen TFC en ICL. Hij is - vooral in de beginfase - een grote steun voor ons geweest. Van een humanistisch raadsvrouw hebben de leden van de klankbordcommissie een telefoontraining gehad. We hebben van

die training nog maar weinig in praktijk hoeven brengen want deze commissie heeft tot nu toe slechts enkele telefoontjes ontvangen. Dat wil overigens niet zeggen dat er geen problemen zijn. Ik heb de indruk dat de meeste problemen in de privé sfeer opgelost worden.

Heeft een TFC zin?

Ja, ik vind van wel. Het is vooral een gevoelskwestie; je kunt ergens op terug vallen. Na de evaluatie van de gehele periode kunnen we pas echt zeggen hoe het gedraaid heeft. Nu we met de laatste loodjes bezig zijn, en met de dreiging van bombardementen van doelen rondom Sarajevo, breken er voor ons nog spannende tijden aan.

Gerrit Vlietstra

KORPS MARINIERS

T.C. goed voor de mensen en lonend voor de organisatie

Anderhalf jaar duurde de V.N. operatie in Cambodja, waaraan de drie krijgsmachtleden elk een bijdrage leverden. Het hart van elke shift werd gevormd door een bataljon mariniers. Ten behoeve van het thuisfront van alle uitgezonden werd een thuisfrontcomité "Cambo" ingesteld. "De spin in het web" was de stafofficier personeel van de Groep Operationele Eenheden Mariniers, majoor der mariniers Jan Wichelo. Raadsman Mart Vogels sprak met hem.

Kunt u iets vertellen over de ontstaans-geschiedenis van het thuisfrontcomité? Hoe is het allemaal begonnen?

In mijn werk als personeelsofficier kwam ik er voor de eerste keer mee in aanraking tijdens de Golfoorlog. De marine nam deel aan de operatie met een aantal schepen en in een later stadium met eenheden mariniers in Turkije en Irak, met name voor de humanitaire hulp aan de Koerden.

De coördinatie voor het thuisfrontcomité berustte toen bij het hoofdkwartier mariniers. Er ging een brief uit aan de relaties van de uitgezonden militairen met de vraag of zij geïnteresseerd waren om een bijdrage te leveren. Het toenmalige thuisfrontcomité kende globaal dezelfde organisatie als tijdens de operatie Cambodja. Er werd een nieuwsbrief gemaakt, er was telefonische opvang door vrijwilligers en er was een midtermdag georganiseerd: een informatie- en ontmoetingsdag voor de relaties van de militairen. Voorafgaande aan de operatie Cambodja kwam de opdracht aan de G.O.E.M. (Groep Operationele Eenheden Mariniers) om de thuisfrontzorg te organiseren. Zo kwam deze taak op mijn bordje.

De blauwdrukken lagen er dus al. Wel waren er verschillen met Irak/Turkije. De eenheden voor Cambodja waren veel groter, meer dan achthonderd mensen per keer. De operatie had veel meer een inter-service karakter. Ook in het thuisfrontcomité werd samengewerkt met collega's van de andere krijgsmachtleden. Relaties van land- en luchtmachtmilitairen moesten ook een plaatsje kunnen vinden in het Cambo-thuisfrontcomité.

Waren jullie voldoende toegerust voor deze taak?

We zijn op zoek gegaan naar mensen met ervaring op dit gebied. Er werden fondsen verstrekt vanuit het Haagse. Naarmate de datum van uitzending naderde nam ook de betrokkenheid toe. Binnen het korps moesten velen een steentje bijdragen aan de operatie. Er moest personeel worden afgestaan, terwijl het aantal taken toenam. Er is geen

Jan Wiggelo

extra organisatie of buro in het leven roepen voor de thuisfrontzorg. We deden het erbij. Op den duur nam het overigens wel 50% van mijn totale werkzaamheden in beslag. Je schakelt even erbij, maar dat heb je graag over voor je collega's in Cambodja. Ik heb het met erg veel plezier gedaan.

Wat was in uw ogen, als personeelsman, de betekenis van het thuisfrontcomité voor de organisatie?

Door de activiteiten van het thuisfrontcomité werd de werkdruk verminderd. De wijze van werken van de werkgroep midtermdag maakte het voor mij mogelijk om me meer met structurele zaken bezig te houden. In de nieuwsbrief kon ik het "nieuws vanuit de organisatie" kwijt en kon ik de geruchten, die af en toe de ronde deden, bestrijden. Het klankbord, de telefonische opvang en

informatie, was typisch een voorbeeld van: het thuisfront steunt het thuisfront. De gesprekken tussen lotgenoten boden steun en hielpen soms om escalatie van problemen te voorkomen. Bij ernstige problemen werd de zaak ook bij de organisatie teruggelegd, met de vraag om te handelen, bijvoorbeeld door iemand vervroegd terug te laten keren. Wij zouden nooit in staat zijn geweest om al dit soort werkzaamheden zelf te verrichten. Als je dit beroep kiest, ben je overal ter wereld inzetbaar. Als je dan doet wat van je gevraagd wordt en je kunt dat doen vanuit de wetenschap, dat, als er thuis problemen zijn, de organisatie 24 uur per dag bereikbaar is voor hulp, is dat heel geruststellend. De mogelijkheid voor contact met lotgenoten voor het thuisfront werkt ook drempelverlagend voor de militair om aan zo'n operatie als Cambodja te beginnen. Er zijn positieve gevolgen voor de inzetbaarheid en als zodanig is het dus ook lonend voor de organisatie.

Hoe was de samenwerking in het thuisfrontcomité met de geestelijke verzorging en de maatschappelijke dienstverlening?

Er was genoeg potentieel aanwezig om de klus goed te doen. Er is goed samengewerkt, als een team. De MDD was altijd aanwezig en herkenbaar. Vooral de GV heeft zich breed ingezet bijvoorbeeld in de redactie van de nieuwsbrief en door het geven van de telefoontraining voor de vrijwilligers. Het scheelt wel, dat we elkaar vanuit samenwerking op andere gebieden al kenden. De betrokken mensen waren ook allemaal gemotiveerd voor dit werk.

Wat was naar uw mening de betekenis voor het thuisfront? Hoort u bijvoorbeeld van collega's daar nog wel eens wat van terug?

Tijdens de midtermdagen en via de post hebben we nogal wat positieve reacties ontvangen. Ook nu spreek ik wel eens mannen, het valt me op, dat dat nogal eens de oudere onderofficieren en officieren zijn, die me zeggen: "het is thuis goed gevallen, wat jullie daar gedaan hebben."

Het kan altijd beter natuurlijk, maar ik denk dat we tevreden kunnen zijn over hoe we het hebben gedaan.

Bedankt voor het gesprek.

Mart Vogels

Al twee keer in een thuisfrontcomité. De volgende keer doen we weer mee!

Ervaren vrijwilligers zijn het ondertussen, meneer en mevrouw Verhey. Hun zoon Ronald ging met het korps mariniers naar Turkije en Irak. Alledrie hun zonen, Ronald, Peter en Frank namen deel aan de operatie Cambodja. Beide keren waren meneer en mevrouw Verhey actief in het thuisfrontcomité.

Hoe is dat eerste thuisfrontcomité gestart? Wat waren uw activiteiten daarin? Er ging een schrijven rond vanuit het hoofdkwartier mariniers, waarin ze mensen vroegen voor het thuisfrontcomité. We hebben ons toen direct aangemeld. We wonen dichtbij, als ze uit het raam kijken kunnen ze ons zien, dus dat is heel handig.

Er was wel haast bij; binnen zes weken moest er een ouderdag komen. Elke week ging er een nieuwsblad rond, toen nog maar twee à drie kantjes. Heel wat minder dan later bij Cambodja.

In het blad werd ons telefoonnummer opgenomen, dus toen begonnen de mensen te bellen. Soms wilden ze informatie. Als we geen antwoord wisten gingen we even naar de overkant, het hoofdkwartier, om het te vragen.

Tijdens Irak/Turkije was het allemaal nog vreemd voor het thuisfront. Het ging ook allemaal zo snel. Binnen twee à drie dagen waren ze weg. We werden heel veel gebeld. "Waar zitten de jongens?" "Wat doen ze precies?" "Is het gevaarlijk daar?" Het was de eerste keer, dat ze echt naar zo'n oorlogsge-

bied gingen.

Die jongens hebben veel meegemaakt en de verhalen vertelden ze aan thuis. Zoals met die kinderen daar, dat vonden ze het ergste. (*Bij de Koerden, M.V.*) Dan kwamen ze met een stervend kind naar zo'n jongen toe! Mariniers zijn hard hoor, maar zo hard nou ook weer niet. Irak duurde voor het gevoel ook langer dan Cambodja, omdat je niet wist wanneer ze terug zouden komen. Alles was onduidelijker. We hebben geprobeerd de mensen zo goed mogelijk gerust te stellen.

Ging het bij het thuisfrontcomité Cambodja nu anders? Wat waren de verschillen?

Wij hadden al tegen elkaar gezegd, als er weer een thuisfrontcomité komt, doen we mee. Ronald ging weer als eerste, dus we hebben ons opgegeven. De organisatie van het thuisfrontcomité Cambodja was beter opgezet. We hadden dezelfde onderdelen: nieuwsbrief, midtermdag en klankbord, maar het zat veel beter in elkaar. Het korps had natuurlijk ook geleerd van Irak. De informatie uit de organisatie was beter verzorgd. We konden daardoor de mensen aan de telefoon goed helpen. De nieuwsbrief was veel groter, het werden hele boekwerken.

Bij dit thuisfrontcomité waren ook veel meer mensen betrokken. Bij Cambo I zaten we met wel vijftig mensen om de tafel. Later, bij II en III is dat minder geworden. Te veel is ook niet goed, dan loop je elkaar voor de voeten.

Tijdens Cambo I werd er veel gebeld. Bij II waren we niet betrokken, wel bij III. Er was veel behoefte aan steun. Een praatje begon dan vaak over inlichtingen die mensen wilden hebben. Pas later kwamen dan de echte vragen. Vrouwen belden, die het moeilijk vonden om het vol te houden. Soms waren ze het niet gewend, dat hun mannen zo lang weg waren, of waren er problemen met de kinderen.

Er is veel gebeld na dat schietincident waarbij die marinier om het leven is gekomen. Bijvoorbeeld een moeder die 's avonds laat belde en zei, dat ze niet durfde te gaan slapen, omdat ze bang was, dat het haar zoon was. Die kon je dan geruststellen, want dan had ze het als

eerste van de organisatie gehoord. Soms deden allerlei geruchten de ronde, die je door goede informatie te geven kon bestrijden. We hebben veel mensen goed kunnen helpen.

Hoe was het voor jullie, dat je drie zonen nu naar Cambodja gingen? Heeft het thuisfrontcomité voor jullie zelf nog betekenis gehad?

Dat ze gingen was gewoon, normaal. Het is hun werk en hun keuze. Wij vinden ons er wel in, staan er achter. We waren natuurlijk wel bezorgd. Ze gingen van het ene gevaarlijke gebied naar het andere. We waren wel blij, dat het Cambodja was en niet Joegoslavië. Toch was het daar ook gevaarlijk met die beschietingen en die mijnevelden. Eén van de jongens vertelde een verhaal aan de telefoon. "Als die geweergroepen erop uit gingen, liep er vaak een groepje Cambodjanen mee. Deze keer dus ook. Opeens bleven die lui staan. Ze zouden je zo een mijnenveld in laten lopen!"

Als je dat als ouders hoort, dan denk je: zo je bent er weer goed af gekomen!

Dat je je verhaal met anderen kon delen en wat voor anderen kon betekenen heeft ons ook geholpen. Dat is zeker. Een volgende keer doen we weer mee.

Bedankt voor het gesprek.

Mart Vogels

De Heer Verhey

Mevrouw Verhey

KONINKLIJKE LANDMACHT

In Ossendrecht, en 's avonds, dan heb ik wel tijd voor een interview.

Het is niet gemakkelijk Kapitein Jack Joosse, de voorzitter van het Landelijke Thuisfrontcomite Koninklijke Landmacht, te interviewen. Als Hoofd Sektie Personeelszorg van het Centrum Voor Vredesoperaties is hij druk bezet. Naast zijn activiteiten op het CVV in Ossendrecht neemt het voorzitterschap van het TFC veel tijd, ook in avonden en weekenden, in beslag. Raadvrouw Klazien van Brandwijk-Wiltjer sprak hem op zijn bureau op het CVV.

Kunt u iets vertellen over de thuisfront-activiteiten bij de KL?

Op 8 februari 1993 is het TFC-KL opgericht. Op 15 februari een jaar geleden hebben we als TFC-KL voor het eerst vergaderd. De KL heeft vanuit de Libanonperiode het nodige geleerd en, nadat we eens goed om ons heen hadden gekeken, er is gekozen voor een TFC-KL dat voornamelijk draait op vrijwilligers. Burgers, dus geen professionals, zorgen dat het TFC-KL draait. De KL zorgt voor de randvoorwaarden, de voorzieningen. In eerste instantie hebben we gekeken of de KM-blauwdruk bij ons paste, maar de cultuur en de organisatie zijn zo verschillend dat we een eigen handleiding hebben gemaakt. Zo zitten er binnen het TFC-KL op dit moment ouders, partners, relaties, allemaal familie van de mensen die uitgezonden zijn. Gespreid over het hele land, verschillend in leeftijd en achtergrond. Het maakt niet uit met welke missie de relatie is uitgezonden, rangen en standen spelen

geen rol. Het zijn mensen die voor een bepaalde periode tijd en energie, op welke manier dan ook, in het TFC willen steken.

Wat is volgens u de betekenis van een TFC-KL voor de KL?

Eigenlijk is er een hele simpele filosofie: gaat het thuis goed, dan gaat het de militair goed.

Zoals ik al zei we hebben uit het verleden geleerd dat het belangrijk is dat je het thuisfront bij het uitzendgebeuren betreft. De KL neemt haar mensen serieus, dus ook het thuisfront. Doordat op deze wijze aandacht aan het thuisfront gegeven wordt, weten mensen dat ze niet vergeten worden, dat ze altijd terecht kunnen.

Op welke wijze wordt er vanuit de organisatie naar het thuisfront gewerkt?

Allereerst hebben we in de informatielijn de ICO-bundel; iedereen die uitgezonden gaat worden krijgt een bundel waar

alles, maar dan ook alles instaat over uitzending, zorg, voorzieningen en noem maar op. Dan is er vlak voor de opleiding een informatiedag waarin nadrukkelijk ingegaan wordt op het zorgtraject: berichtgeving, Thuisfrontcomite, SITCen e.d.

Er wordt aangegeven waar het thuisfront op terug kan vallen: MDD, GV en AIH. Er wordt uitgelegd wat waar en waarvoor te vinden is. We leggen uit wat de bedoeling van de telefooncirkel is. Tijdens de uitzending is er een Thuisfrontdag. Daar zijn ook de hulpverleners aanwezig. Het TFC-KL organiseert ook regio-contact dagen, waarvan het de bedoeling is dat mensen onderling contact leggen en zo nodig steunend voor elkaar kunnen zijn. Dan zijn we er bij de terugkeer op Schiphol. Afhalers opvangen, wegwijs maken en een enkeling die niet wordt afgehaald opvangen en begroeten. Na afloop van de missie is er een afwikkelprogramma waarin reïntegratiegesprekken zijn opgenomen. Verderop is er in het natraject dan nog een reïntegratie gesprek waarbij de partner aanwezig kan zijn. Dat is op het onderdeel, waar betrokkene dan geplaatst is.

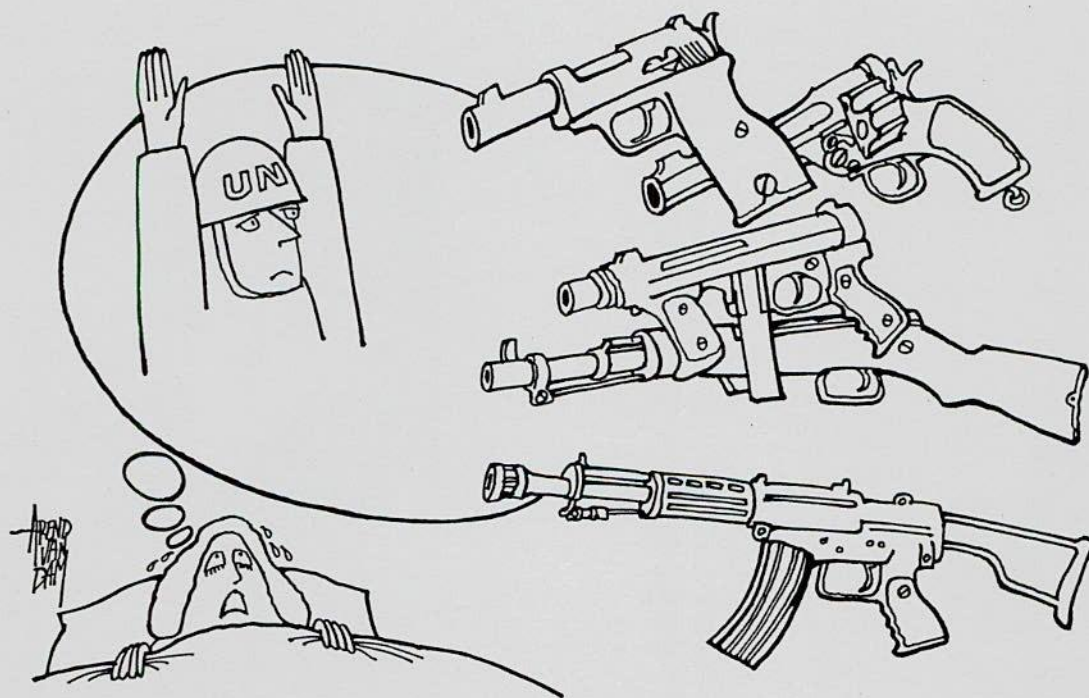
Het is voor de KL van belang mensen uitzendbaar te maken en te houden. Daarin speelt het thuisfront een belangrijke rol.

Wat is de betekenis van het TFC voor de achterblijvers?

Ik zie het als een vraagbaak, belangenbehartiger. Een herkenbaar aanspreekpunt. Het is belangrijk als het gaat om het lotgenotengevoel. Het kost mensen geen energie en moeite als het gaat om te vertellen hoe je dingen ervaart. Gedeelde smart is vaak halve smart. Het belangrijkste is mijns inziens de klankbord-taak die het TFC-KL heeft. Dat is de basis, het uitgangspunt voor alles wat geregeld en georganiseerd wordt.

Bedankt voor het gesprek.

Klazien van
Brandwijk-Wiltjer

Gaat het thuis goed, dan gaat het de militair goed

Ingrid Paans is een van de leden van het TFC-KL. Samen met Gerty de Ruyster en André van der Berg is zij aanwezig op de Thuisfront Informatie dag voor de ECMMYU (European Community Monitor Mission Yugoslavie) in Ossendrecht. Vroeg in de ochtend is zij aanwezig om de informatiestand op orde te brengen en zo nodig met de eerste gasten te spreken. Binnen het programma van deze informatiedag heeft zij de taak één en ander over het TFC-KL te vertellen. Hieronder volgt eerst een deel van de tekst van haar inleiding.

"De KL heeft zo'n jaar geleden het TFC in het leven geroepen. Het TFC-KL is gericht op zorg voor het thuisfront. Als het thuisfront geen problemen heeft, betekent dat tijdens de missie geen extra belasting voor de uitgezondene, dat is de redenatie. Het TFC bestaat momenteel uit zo'n veertig vrijwilligers die allemaal een relatie hebben met iemand, die met uitzending is of is geweest. De bedoeling van het TFC is mensen de gelegenheid te bieden ervaringen te delen. Het contact met het thuisfront onderhouden wij tijdens deze uitzendingsperiode door de maandelijkse nieuwsbrief. Daarin staan de laatste berichten over de missiegebieden en het thuisfront levert bijdragen over hun beleving en ervaringen. Deze Thuisfront Informatie Dag is één van de momenten tijdens de missie waar de achterblijvers elkaar kunnen ontmoeten. Tijdens de missie is er een speciale Thuisfrontdag, in Utrecht. Verder worden er iedere eerste zaterdag van de maand regio-contactmiddagen georganiseerd waar U als relatie naar toe kunt. Leden van het TFC kunt U verder tegenkomen bij de informatiebalie op Schiphol en onder meer bij de medaille-uitreikingen. Dan is er nog de telefooncirkel. Een groep van mensen die zich bereid hebben verklaard telefonisch als klankbord te willen functioneren. Bij die telefooncirkel kunt U terecht met alle vragen, opmerkingen en zorgjes die U nog niet in de militaire lijn kwijt wilt. Soms is het makkelijk praten met een lotgenoot, dan met iemand uit de organisatie of een hulpverlener. Gewoon even praten zonder dat dat verder consequenties heeft. Eventjes je ervaringen delen. In principe kunt U voor alles bij het TFC-KL terecht. Niet dat wij alles weten of kunnen oplossen, maar samen met U kunnen we in ieder geval bekijken wat de weg is die U kunt volgen."

In de pauze wordt Ingrid aangesproken door een mevrouw die wil weten of ze zelf een bijdrage aan het TFC kan leveren. Bij de informatiestand vindt de nieuwsbrief gretige aftrek en ook André en Gerty worden aangesproken.

Zo te zien heeft het TFC-KL duidelijk de interesse van het thuisfront. Ja, dat zie je op iedere informatiedag

weer. Achterblijvers willen zoveel mogelijk weten, willen geïnformeerd. Zo heb je ouders, die helemaal niet blij zijn met het feit dat zoon of dochter met een VN-missie op pad gaat. Die bij voorbaat al erg ongerust zijn. Tijdens zo'n infodag komen ze dan even langs voor een nieuwsbrief of zo maar een praatje.

Je gaf in je praatje aan dat het TFC-KL veel activiteiten heeft, doe jij aan al die activiteiten mee?

Nee, dat zou niet kunnen. Dit is één van de taken die ik binnen het TFC-KL heb. Ik woon vlak bij Ossendrecht, dat is voor deze bijeenkomsten handig. Nu moeten Gerty en André een lange reis maken. De vergaderingen van het TFC zijn veelal in Utrecht en dan is het andersom. Verder maak ik deel uit van de telefooncirkel en ben ik coördinator voor de Informatiedagen hier in Ossendrecht. Ik zorg dan dat er voldoende TFC-leden voor handen zijn, dat het materiaal er is en dat het praatje wordt gehouden. Het is druk maar erg leuk werk.

Wat is het belang van een TFC voor de achterblijvers?

Ik denk dat het belangrijk is dat mensen bij lotgenoten terecht kunnen. Dat ze niet direkt die militaire lijn in hoeven. Nu zijn dat natuurlijk geen boemannen, maar het is als moeder toch gemakkelijker te bellen met een moeder over de zorgen rond haar zoon, dan met een willekeurige militair. Het is ook belangrijk dat mensen niet meteen in de hulpverleningslijn worden gestopt, want soms gaat het alleen maar om een luisterend oor. Dan zie je op de regio contact middagen dat mensen foto's aan elkaar laten zien, contacten leggen en elkaar de tijd van uitzending door helpen. Veel mensen hebben behoefte aan delen. Of dat nu de trots op een zoon is, of de zorgen rond de situatie in ex-Joegoslavië, binnen het TFC-gebeuren kan dat. Anders dan bij burens of familie. Daar hoor je nogal eens: "hij heeft er toch zelf voor gekozen" of "daar zijn ze al jaren voor betaald en nu lopen ze te zeuren". Dat soort zaken is natuurlijk niet bevordelijk om te praten over wat jou als achterblijver bezighoudt. Voor al die zaken is het TFC-KL van belang vind ik.

Hoe zijn de contacten met de organisatie?

Over het algemeen verlopen die prima. Soms merk je wel het verschil tussen ons burgers en de militairen, maar als het gaat om de faciliteiten en de mogelijkheden die er geboden worden loopt het uitstekend. We hebben er allemaal belang bij dat het goed verloopt.

Hebben jullie als TFC-KL contacten met geestelijke verzorgers en maatschappelijk werkers?

Ja die contacten zijn er. Als het nodig is kunnen we doorverwijzen. Verder zijn er op verschillende bijeenkomsten hulpverleners aanwezig, zodat mensen die daaraan behoefte hebben contact met ze kunnen leggen. Een aantal GV-ers maakt deel uit van het TFC-KL. En de MDD is daarin ook nadrukkelijk vertegenwoordigd. Verder wordt er gebruik gemaakt van de faciliteiten van PRO REGE (PMT's) bij de regio-contactmiddagen en worden we als leden van de telefooncirkel getraind op het Coornherthuis. De lijnen zijn er en lopen goed.

Heeft een TFC-KL zin?

Natuurlijk heeft dat zin. Als je kijkt hoeveel mensen onze activiteiten bezoeken, hoeveel mensen bellen, dan heeft het natuurlijk zin.

Dank je wel voor het gesprek.

Klazien van Brandwijk-Wiltjer

11 LUCHTMOBIELE BRIGADE

FOTO'S: SECTIE COMMUNICATIE
11 LUMBLBRIG

■ Uitzendbaar maken en houden

"Kom binnen, ga zitten, ik ben nog even bezig" zegt Jan van der Have. De lunch verloopt in etappes, een hap, dan de telefoon, de bel, een vrachtwagen, het is een drukte van belang. Behalve voorzitter van het TFC 11 Luchtmobiele Brigade is Jan van der Have organisator van een marathon. En die vindt over 2 dagen plaats. Maar, zegt Jan: "Dit is het laatste, wat ik er nog aan doe. Het TFC gaat voor." Inmiddels is hij gaan zitten en ook zijn vrouw komt er even bij. Zij vormen een zeer betrokken echtpaar, zowel zoon als schoonzoon zijn uitgezonden naar Bosnië.

"Een spannende tijd" zegt Jan, "en het TFC is heel belangrijk en van niet te onderschatten waarde voor ons, de thuisblijvers." Een meeslepend enthousiasme legt hij aan de dag voor de taak die hij op zich heeft genomen: voorzitter van het TFC en rechterhand van majoor van Beek. "Voor mij is het voorwaarde dat je emotioneel betrokken bent bij de uitzending", zegt hij, en zijn vrouw beaamt dat. "Ik doe dit werk zolang de uitzending duurt, en ik wil me daar volledig voor inzetten. In een paar weken tijd is vorm gegeven aan een drietal werkgroepen: de telefoonkring, de nieuwsbrief en de infodagen. Werkgroepen met een eigen taak en organisatie, maar met goede onderlinge contacten en, als de spin in het web, de algemene voorzitter. Mijn doel is het scheppen van de voorwaarden voor een optimale dienstverlening aan het thuisfront, en het nauw betrokken zijn bij de uitvoering van de werkzaamheden" zegt Jan.

Heel duidelijk is hij over de bijdrage van de diverse disciplines in het leger, zoals de MDD en de GV.

"Zonder deze professionele ondersteuning zou het niet werkbaar zijn. De organisatie van het thuisfront wordt gedragen door de vrijwilligers, maar als vrijwilliger mag je niet het gevoel krijgen dat de militaire organisatie je laat zwemen. Een goede afstemming van taken en werkzaamheden, een goede samenwerking zijn onmisbaar."

Als ik vraag aan Jan: waarom juist vrijwilligers, dan zegt hij: "Ik denk dat de meerwaarde zit in de emotionele betrokkenheid van de mensen, de verbondenheid die je voelt met de andere thuisblijvers, de spanning, misschien angst, eenzaamheid het er alleen voorstaan, gevoelens die je deelt met de militairen en hun relaties."

"Ja het is druk, het wordt een intensief half jaar", zegt Jan, "maar dat geldt voor alle vrijwilligers die werken voor het thuisfront. En je krijgt er veel voor terug: het gevoel dat je iets kunt betekenen voor de mensen. Ik hoop dat het ons lukt ons doel te bereiken, dat mensen zich niet alleen voelen staan in de tijd die komt, maar weten dat ze bij het thuisfront terecht kunnen."

Jan glimlacht bescheiden, als afsluiting van ons gesprek.

Marijke van der Stigchel

Aanleiding voor het vormen van het TFC 11 Luchtmobiele Brigade is de opdracht van de bevelhebber der landstrijdkrachten aan deze brigade om, wanneer een deel wordt uitgezonden, de eigen thuisfrontzorg ter hand te nemen.

De geschiedenis van het TFC 11 Luchtmobiele Brigade is kort. Op 24 november 1993 wordt een formatiedag georganiseerd voor de relaties van de militairen die worden uitgezonden, en die zich als TFC-vrijwilliger hebben opgegeven. Tijdens deze dag vormen 75 vrijwilligers spontaan de 3 werkgroepen, waarom gevraagd is door de militaire leiding: de werkgroepen infodagen, nieuwsbrief en telefoonkring.

Raadsvrouw Marijke van der Stigchel sprak met het hoofd personeelszorg, Majoor van Beek, en met de voorzitter van het TFC, de heer van der Have.

Majoor van Beek, die zich bezighoudt met de personeelszorg en het TFC, probeert er rustig voor te gaan zitten. Dat valt niet mee, met een telefoon die roodgloeiend staat en mensen, die regelmatig binnen komen. Hij heeft mij hiervoor gewaarschuwd: het TFC werkt onder hoogspanning. De uitzending is begonnen, regelmatig vertrekken groepen militairen naar Bosnië en dat vereist de nodige zorg. De kamer van de majoor is opnieuw "behangen", met tijdbalken en organisatieschema's. Zijn kamer is altijd toegankelijk voor de vrijwilligers van de drie werkgroepen, de majoor houdt niet van drempels. Hij is militair in hart en nieren, daarover bestaat geen twijfel. Zijn aanpak van het TFC, zijn taalgebruik, zijn manier van doen, alles ademt de sfeer van de organisatie waarin hij 'groot' is geworden. Maar hij is vooral zichzelf.

Wat is de betekenis van het TFC 11 Luchtmobiele Brigade voor de organisatie?

Toen ik begon met deze taak had ik het nodige uit te leggen aan de collega's. Het fenomeen TFC is voor iedereen hier nieuw. Totdat ik dacht: ik maak er een militair model van. Een compagnie die thuis blijft: de 'thuisfrontcompagnie'. Simpel, duidelijk. Bij mij viel het kwartje en ook bij de collega's. En daar hangt het resultaat. TFC-Luchtmobiel.

Compleet met buddy-systeem, sneeuwbalkijsten, eigenlijk allerlei bekende zaken die ook in een compagnie voorkomen. Niemand staat alleen voor een bepaalde taak. Het thuisfrontcomité zie ik

als ondersteuning van zowel de militair als zijn achterban. Het werkt voor de militair geruststellend, wanneer die weet dat de familie wordt opgevangen. Ik vind dat ook de plicht van de organisatie: een optimale zorg voor de militair en zijn achterban. Dat vereist een nauwe samenwerking tussen de militaire organisatie en de vrijwilligers. Het TFC moet maatwerk leveren, inspelen op de behoeften die leven bij de militair en de mensen die betrokken zijn bij die militair. Dan kan hij/zij goed functioneren, hoeft zich geen zorgen te maken om degenen, die hij thuis laat. Werken met vrijwilligers, ja, dat is wel een verhaal apart. Maar het is prima werken met mensen die gemotiveerd zijn. Als ik zie, hoe enthousiast de mensen zijn, hoeveel tijd ze erin willen steken! Na twee maanden samenwerken loopt het TFC als een trein en heb ik meer moeite om in de voorwaardescheppende sfeer de boel rond te krijgen dan om de juiste mensen op de juiste plaats te krijgen. Er is een kerncomité gevormd, dat bestaat uit een aantal disciplines. De GV, de MDD, de arts en ook het Administratief Informatie Centrum (AIC) hebben daar een plaats in. Dit kerncomité komt bij elkaar als daar behoefte aan is en bewaakt de kwaliteit van de zorg die gegeven wordt. Op deze manier is de professionele zorg verbonden met het werk van de vrijwilligers in de werkgroepen. Het kerncomité vormt ook de continue factor in het geheel, want zodra het 11e bataljon terugkomt en het 12e bataljon vertrekt, komen er nieuwe vrijwilligers.

Majoor van Beek onderstreept (in kleur) op zijn tijdsbalk waar de activiteiten van de werkgroepen in elkaar over gaan lopen. Het is duidelijk dat hij ruim een jaar hoogspanning voor de boeg heeft.

VRAGEN STAAT VRIJ

Wel eens staan kijken naar winkelende mensen?

De concentratie opgemerkt waarmee gezocht wordt?

*Gezien hoe met een op fanatisme lijken-
de ijver rekken of bakken met aanbiedingen nagesnuffeld worden?*

Het lijkt wel of ieder dan helemaal in zijn eigen wereld zit; een eenling, met z'n tweeën, hoogstens met drie. Ze kiezen hun eigen richting, vertonen hun eigen gedrag, maken hun eigen keuzes.

Zolang je zelf geconcentreerd winkelt - het gedrag vertoont dat van je verwacht wordt in een winkel - gaat alles goed.

Op het moment dat je gaat observeren, gaat peinzen en denken over de inrichting, het hoe en waarom van de aanbiede-

dingen, over datgene wat de mensen rondom je beweegt of doet kopen... dan gaat het fout; telkens botsen mensen tegen je aan...

Het is een omgeving meer voor reflexen, dan voor reflectie.

Waar zijn al die mensen, jij, ik, naar op zoek?

Naar spullen die noodzakelijk zijn om zo aangenaam mogelijk te leven? Voldoende eten en drinken, kleding om ons lichaam warm en droog te houden, schoenen om geen natte en koude voeten te krijgen? Naar de z.g. primaire levensbehoeften?

Zijn we op zoek naar een leven dat gelukkig is; waar mensen ons zien zitten en van ons houden; waar warmte en contact is?

Zoeken we in consumptie datgene wat het werk, ons 'thuis', de relatie ons te weinig geeft? Hopen we dat mooie kleding e.d. ons alsnog warmte, geluk, contact zullen geven?

Ik weet het niet.

Jij wel?

Ik denk dat ik mezelf maar eens verder moet observeren.

En jij?

Steven

EGO PUZZEL

De oplossing van de puzzel in het maart-nummer luidt als volgt: 1 - rendier; 2 - idealen; 3 - begeren.

Hieronder een puzzel waarbij de vier juiste woorden van elk zeven letters zowel horizontaal als vertikaal dienen te worden ingevuld.

De omschrijvingen luiden als volgt:

- 1 - drank;
- 2 - blaadje;
- 3 - binnenkomst;
- 4 - komt door rusten.

1		2		3		4
2						
3						
4						

GEDICHT

ten) weten te verwoorden in een waar taalfestijn van klinkerklanken. Vurige emoties zijn soms smeulend, dan weer laaiend verbeeld: van Gogh in taal.

Wat had ik ze graag hier afgedrukt gezien: "onomwonden gevonden", "dochters, leeuwerik", "dageraad" en nog vele andere. Uiteindelijk dan maar gakozen voor het ontroerende "binnenmeer".

Jan Kees van de Werk: *Stenen schaduw*. De Prom, Baarn 1994.

108 blz. f24,90.(FS)

In februari jl. verscheen bij de Prom het poëziedebuut van Jan Kees van de Werk (1948). De literaire journalist Van de Werk - ook hoofdredacteur van de Afrikaanse Bibliotheek van In de Knipscheer - kreeg vooral bekendheid door zijn artikelen, interviews en reportages over Afrikaanse literatuur. Hij ontving er de Dick Scherpenzeelprijs 1991 voor en de bekroonde stukken werden gebundeld in "Afrika Verbeeld" (PhaedoN, Culemborg 1992. f15,-).

En nu is daar *Stenen schaduw*, een lyrisch drieluik met meteen maar liefst 52 gedichten. Na eerste kennisname was mijn spontane reactie: dit is te veel van het goede, watervallen van woorden, overdaad schaadt (of zoals Salieri over Mozart zei: 'Too many notes!'). Al na tweede lezing moest ik mezelf ernstig corrigeren: de vrije versvormen en het associatieve woordgebruik hadden me verleid tot een (te) hoog leestempo, waardoor veel van de inhoud, alsook van klank en ritme, me was ontgaan. Maar bij weer latere lezing begon het genieten...en hoe! Van de Werk heeft in *Stenen schaduw* zijn vreugde (over het bestaan van zijn dochters en de schoonheid van de natuur) en zijn verdriet (over o.a. het verlies van dierbare naas-

binnenmeer

verlangen raast
op regels rails
paard
hoef en bit geslagen
steigert ijzer
door bewolkt gruis

horizon krimpt
molsgehoopt land
de trein spoort
blindelings
aan elk station
voorbij

bielzen leggen
grindgeknarst verbanden
hoor de zon
slaat in het oog

'papa ik
ben blij
dat ik geboren ben
anders was ik niet
bij jullie'

water sijpelt klok
in tijd van pijn
zee zilt
binnenmeer brak

'papa
ik ben
eigenlijk altijd
gelukkig
ook

als ik niet
gelukkig ben'

dochters
wisselwachtsters
van mijn zijn
remmen nood in trein

en
stap voor stap
loop ik door
binnenruiten
naar het bos
buiten

boomklever
zilverblauw geveerd
snelt langs mijn schors
naar boven
reeranke dochters
kijken onze ogen uit

'papa
mooi zonlicht
helder water
groene blaadjes
beukenootjes op de grond
...mos'

kriebelkleef
bekruipt
mijn keel
en leven
zet het op
een fluiten

SCHINDLERS LIST

Wat je noemt het levenswerk van Spielberg

De stemming in de spiegelzaal van het uitermate chique Amsterdamse Amstel Hotel was een tikje gespannen, want zelfs de meest door de wol geverfde en beroemde journalisten en kunstredacteuren beseften toch wel dat ze aanwezig waren bij de persconferentie van een van de machtigste mannen van Hollywood, goed voor een omzet van honderden miljoenen dollars per jaar. Maar toen hij binnen kwam stappen, geëscorteerd door zijn twee producenten die er, met wit haar en in blauwe blazers, veel indrukwekkender uitzagen dan hij zelf, was het ijs onmiddellijk gebroken. Want Steven Spielberg bleek klein van stuk, een tikje verlegen, absoluut ongekunsteld ondanks zijn immense succes, en bijna nederig waar het er om ging de vragen omtrent zijn film *Schindlers List* te beantwoorden. Hij heeft met deze film een wens van jaren kunnen vervullen, maar hij heeft er ook iets mee voor. En dat wilde hij graag komen uitleggen.

Steven Spielberg, nu 47 jaar oud, las het boek *Schindlers Ark*, dat in 1982 met de Bookerprize werd bekroond, tien jaar geleden. Ook toen zag hij onmiddellijk de cinematografische mogelijkheden. Toch kon hij pas nu, zo vertelde hij, aan die droom beginnen. 'Ik had hem tien jaar geleden wel kunnen maken, maar dan was het niet deze film geworden', lichtte hij toe. 'Want tien jaar geleden had ik geen kinderen. Nu heb ik twee kinderen van mezelf, een van acht en een kleine, plus een stiefdochter van zestien. Pas nu ik zelf vader ben, besef ik de draagwijdte van wat zich in de Tweede Wereldoorlog heeft afgespeeld.' *Schindlers Ark*, voor de film omgedoopt tot *Schindlers List*, gaat over de Duitse industrieel Oskar Schindler, die aan het begin van de oorlog naar Polen reist om te zien of er wat te verdienen valt. Hij koopt een oude emaille-fabriek en laat er joodse gevangenen in werken. Hij is lid van de Nazi-partij, en dikke maatjes

met de Duitsers die het commando voeren over het concentratiekamp in Krakau. Maar naarmate hij meer contact krijgt met de mensen die in zijn fabriek werken, en meer ziet van de gruwelijke manier waarop er met de joodse gevangenen wordt omgesprongen, begint er een plan in zijn hoofd te rijpen. Hij besluit om een lijst van 'zijn' arbeiders aan te laten leggen door zijn boekhouder. Als de transporten naar de vernietigingskampen beginnen, weet hij de Duitse leiding ervan te overtuigen dat de mensen die op die lijst staan onmisbaar voor hem zijn doordat ze inmiddels goed opgeleide arbeidskrachten zijn geworden. Voor elfhonderd joden (of twaalfhonderd, of dertienhonderd, er worden voortdurend andere aantallen genoemd) blijkt Oskar Schindler de reddende engel te zijn: door met eigen geld de Duitsers te betalen, weet hij te bewerkstelligen dat zij althans gespaard blijven. Na de oorlog zijn ze over de we-

reld uitgezwermd. Velen zijn in Amerika terechtgekomen, velen ook gingen naar Israël.

■ Zwart Wit

Spielberg heeft zijn film in zwart/wit gedraaid. 'Ik heb alleen maar zwart/wit foto's gezien van Joden die al of niet zijn omgekomen in de oorlog, ik heb alleen maar archief-beelden in zwart/wit gezien, alleen maar journaalbeelden in zwart/wit. Voor mij heeft de holocaust zich in zwart/wit voltrokken,' legde hij uit. De film is gigantisch van opzet, en doet absoluut geloofwaardig aan. Spielberg gaat verder dan elke andere film over dit onderwerp tot nu toe want hij volgt zelfs een groep vrouwen die, door een administratieve fout, eerst toch in Auschwitz terecht zijn gekomen en, kaalgeschoren en naakt, een douche-ruimte in worden gedreven. 'Wat ik met mijn film hoop te bereiken', aldus Spielberg, 'is dat vooral middelbare scholieren gaan nadenken over wat zich een halve eeuw geleden in Europa heeft afgespeeld. In Amerika blijken heel veel jongeren eenvoudig niet te geloven dat het allemaal echt is gebeurd. Ik hoop dat elke high school in ons land de film zal vertonen, en er de vereiste informatie bij zal geven. Zo kan er voor gezorgd worden, dat jongeren zich gaan realiseren wat het uiteindelijke gevolg kan zijn van verschijnselen als racisme en xenofobie.'

■ Onderscheidingen

Spielberg heeft inmiddels een aantal belangrijke Golden Globes en andere onderscheidingen binnen voor zijn film, en, als dit stukje verschijnt, is ook bekend hoeveel van de twaalf Oscar-nominaties in werkelijke Oscars zijn omgezet. Ik voor mij vind dat hij ze allemaal hebben mag, want de film is, op één sentimentele uitglijer aan het slot na, volkomen integer, weergaloos knap gemaakt en hij laat, ondanks het verschrikkelijke onderwerp, toch een positief gevoel bij de kijker achter. Als je erover nadenkt is de geschiedenis van de bekeerde Nazi die honderden joden het leven redt, ook bijna een pasklaar filmscenario te noemen, als het niet zo commercieel zou klinken...

Leonore van Opzeeland

Liam Neeson (m) speelt de titelrol in *Schindlers List*

FILM IN 'T KORT

SHORT CUTS

Robert Altman, sinds zijn late start zo'n 25 jaar geleden (met M.A.S.H.) het enfant terrible van Hollywood, beleeft een soort tweede jeugd met het enorme succes van "The Player", gevolgd door de bejubelde verfilming van een bundel verhalen van Raymond Carver, *Short Cuts*. De film is samengesteld uit een groot aantal korte episodes, waarin de betrokkenen te maken krijgen met alles wat het moderne leven zo enerverend maakt: overspel, hebzucht, jaloezie, verwaarlozing, egoïsme, drank, onbegrip en ga zo maar door. Aan het begin zijn alle medespelenden, van wie de meesten elkaar niet kennen, met elkaar verbonden doordat boven Los Angeles een vliegtuigje een gevaarlijk gif uitstrooit waar

Lily Tomlin en Tom Waits in *Short Cuts*

ze allemaal op hun eigen manier op reageren, en aan het slot door één aardbeving die de hele stad korte tijd in z'n greep houdt. Daardoor lijkt het één geheel, en dat is op zich al een vondst. Altman kon kiezen uit vele beroemdheden die elkaar verdrongen om mee te mogen doen, en ook dat is een aspect dat de film nog eens extra de moeite waard maakt. Persoonlijk was ik erg gecharmeerd van de combinatie Tom Waits/Lily Tomlin, als een dronkaard en een serveerster die zich door hem laat uitbuiten, en van Tim Robbins en Madeleine Stowe als een trouweloze politiemann en zijn mooie vrouw, die er het beste van probeert te maken. Maar dit is maar een greep, want in feite is elk stel op zich boeiend en vaak griezelig herkenbaar. Op de Europese festivals stroomden de prijzen al binnen, nu de rest van de wereld nog!

TRUE ROMANCE

'Een droomcast en een droomsript', zo omschreef regisseur Tony Scott de ingrediënten van *True Romance*, een uitermate eigentijdse romantische thriller, die

wat sfeer betreft sterk doet denken aan "Wild at Heart" van David Lynch. Scenarist Quentin Tarantino schreef het verhaal voordat hij met "Reservoir Dogs" in één klap beroemd werd. Hoofdpersoon is een jonge knul die in contact komt met een callgirl, op wie hij onmiddellijk verliefd wordt. Via haar legt hij, geheel onbedoeld, de hand op een koffer vol onversneden cocaïne. En al is hij dan geen echte bandiet, hij beseft wel dat hij daar een flinke bom geld voor kan krijgen. Een heleboel geweld, dat wel, waaraan het meisje net zo royaal deelneemt als alle mannen, maar het

Christian Slater en Patricia Arquette in *True Romance*

slot is gelukkig. En zo hoort het ook in Hollywood. Christian Slater speelt voor het eerst een hoofdrol waarin hij volledig tot z'n recht komt, Patricia Arquette is de nieuwste 'rising star', dus daar horen we meer van. Verder mooi klein werk van Christopher Walken, Dennis Hopper en Gary Oldman.

PHILADELPHIA

Opeens overall Aids-films, en allemaal heel verschillend. "Zero Patience" bijvoorbeeld is een gedurfde musical waarin heel creatief met het begrip Aids, met de zoektocht naar een geneesmiddel en met de houding van de mensheid tegenover de kwaal in het algemeen en homofielen in het bijzonder wordt omgesprongen. In "Blue" dwingt Derek Jarman, kort geleden overleden aan Aids, zijn publiek om althans gedeeltelijk mee te voelen wat hij zelf heeft doorgemaakt: het scherm blijft de volle anderhalf uur blauw, omdat Jarman in de laatste fase van zijn ziekte blind was. Je hoort wel gesprekken met vrienden en diverse artsen, maar Jarman verbood ondertiteling, omdat dat het dwingende blauw van dat grote bioscoop scherm zou doorbreken. Voor de echte doorzetters is Blue echter toch een fascinerende belevenis, alleen al omdat Jarman op het idee kwam! In *Philadelphia* voert Jonathan Demme een jurist met Aids ten

Tom Hanks (l) in *Philadelphia*

tonele, die zijn werkgevers aanklaagt omdat ze hem, briljant en succesvol, met een doorzichtige smoes hebben ontslagen omdat hij ziek is. Denzel Washington speelt de homofobe advocaat die aanvankelijk niks voelt voor de verdediging van de man, maar die zijn houding allengs honderd tachtig graden wijzigt. Voor het hypocriete Amerika is de film, groot en met dure sterren, een mijlpaal maar de bond van homofiele acteurs protesteerde tegen het feit dat Demme twee hetero's, Tom Hanks en Antonio Banderas, de rollen van de twee homoseksuele vrienden liet spelen. Maar daar zal de commercie wel aan ten grondslag liggen. Hanks, als de doodzieke jurist, is prachtig, en genomineerd voor een Oscar. De Globe heeft hij al binnen. Persoonlijk vond ik overigens "Longtime Companion", een kleine onafhankelijke Aids-film van een paar jaar geleden, origineler en vooral iets minder gelikt dan Philadelphia.

GROUNDHOG DAY

Hè ja, ook nog even lachen deze maand! We hebben lang moeten wachten op *Groundhog Day*, en werden almaar lekker gemaakt met stukjes uit de film via de buitenlandse zenders, maar nu komt hij dan eindelijk in de Nederlandse bioscopen. Het verhaal zit heel geraffineerd in elkaar en de fans van Bill Murray, een uitermate genuanceerde komiek voor de echte fijnproever, kunnen hun hart ophalen want hij is vrijwel permanent in beeld. Murray speelt een blasé verslaggever van een weerprogramma voor de televisie, die voor de zoveelste keer naar het piepkleine Punxsutawney in Pennsylvania moet waar ze er een traditie op na houden: als de groundhog (bosmarmot) op 2 februari zijn eigen schaduw kan zien, blijft het nog een flink tijdje winteren. De weerman reist er plichtmatig heen met zijn twee mede-

Andie MacDowell en Bill Murray in *Groundhog Day*

werkers, en is blij als hij 's avonds in het plaatselijke hotel kan gaan slapen, dan is hij er weer voor een jaar van af. Maar de volgende morgen wordt hij wakker, en blijkt diezelfde groundhogday weer te zijn aangebroken. Dat gaat zo een hele poos door, en Murray leert langzaam maar zeker om zijn voordeel te doen met die merkwuurige oneffenheid in het verloop van de tijd. Aan het eind is hij natuurlijk een gelouterd mens, en dan doet de klok opeens ook weer normaal. Andie MacDowell speelt een schattige producent, Harold Ramis voerde de regie. Leuk!
L.v.O.

GELD EN MILIEU

Met geld kun je een heleboel doen. Vooral als je geld over hebt. Je kunt dan een beetje met je geld spelen. Beleg je in zaken die niet zo lekker zijn voor het milieu, de Derde Wereld en de samenleving? Of doe je aan 'groene' beleggingen, waarmee je je zelf niet te kort doet, maar de ander of de wereld óók wat gunt? Sommige mensen kiezen voor dat laatste. Ze worden er misschien wel gelukkig, maar niet rijk mee.

■ Groen beleggen: kiezen met geld

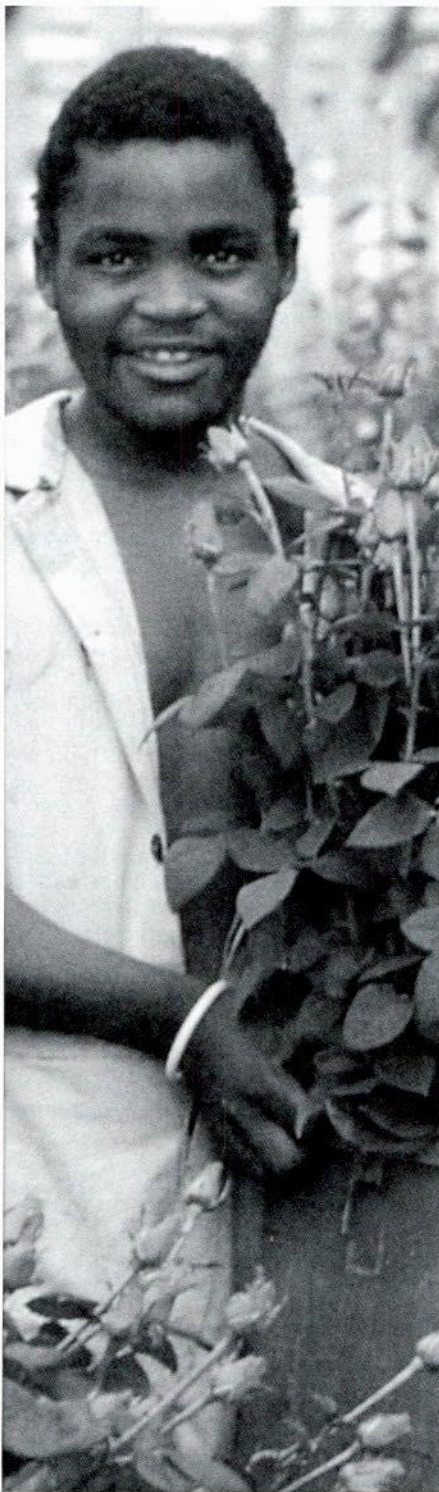
Geld, iedereen is er toch dagelijks wel even mee bezig. Al was het maar om de fricandel op het station te betalen, je 54c aan te schaffen of de benzinetank van de auto weer eens vol te laden. Met geld is het eigenlijk eenvoudig. De meeste mensen komen te kort. Een kwestie van inkomsten en uitgaven overigens. Wie bescheiden leeft, kan het lang uitzingen.

■ Lot uit de loterij

Sommige mensen hebben geld over. Ze maken het gewoon niet allemaal op. Een kwestie van goede familie, een fors salaris, een vlot lopend ondernemersschap of een vet lot uit de loterij. En een zaak van voorzichtig leven.

Geld over hebben is geen ramp. Het verschaft een zekere vrijheid. Soms wordt je er zelfs een beetje goed van: je gaat het weggeven aan anderen. Als regel houd je dat niet lang vol. Het geld is meestal snel op en nieuwe vrienden krijg je er niet door. Lees de roddelbladen, waar ooit geslaagde artiesten vertellen hoe ze van hun spaarcenten afkwamen.

De meeste mensen met geld doen niet aan liefdadigheid. Ze ontwikkelen als vanzelf een hobby: van geld geld maken. De meer speelse geesten kiezen voor investeren: geld ergens insteken (de import van Afghaanse tapijten of de handel in chemisch afval) en zo snel mogelijk de winst opstrijken. Anderen spelen meer op veilig, meer in de tweede lijn: ze beleggen hun geld in aandelen of obligaties. Ook daar zijn een aantal veiligheidsstadia. Staatsobligaties zijn heel stabiel en veilig. Beleggen in aandelen van een bepaald bedrijf kan, maar je moet wel goed gokken. Aandelen Fokker, Philips en DAF hebben de neiging nogal te schommelen. Aandelen in beleggingsfondsen maken je minder kwetsbaar. Er wordt voor je gedacht, getelefoneerd, gehandeld. Wereldwijd vaak. Anoniem geld met anonieme koerswinst, die gewoon op de rekening van de aandeelhouder wordt bijgeschreven. Met je benen op tafel rijk worden. 'Arbeidsloos inkomen' werd zoiets vroeger wel genoemd. Vooral de oude socialisten waren erg tegen: om inkomen te verkrijgen moest je je armen uit de mouwen steken en niets anders.

■ Plattelandsziekenhuis

Hoe vreemd het ook klinkt: met geld kun je keuzes maken. Denk je bij geld alleen maar aan jezelf, of ook aan anderen?

Gaat via jouw geld de wereld er op vooruit of wordt het alleen nog maar een grotere puinhoop? Steek je je geld in de wapenindustrie óf in een plattelandsziekenhuis ergens in Afrika? Investeer je in windmolens of in kernenergie? Er is een groeiend aantal mensen die zich dit soort vragen stellen. Een ommezwaai, omdat wordt afgeweken van de lijn van 'geld is geld en je moet verder niet zeuren'.

In de loop van de jaren hebben zich een aantal beleggingsfondsen ontwikkeld, die gespecialiseerd zijn in het 'groen beleggen'. De Triados-bank in Zeist is daarvan een voorbeeld. De bank, opgericht in 1980, wil 'een concrete bijdrage leveren aan een duurzame toekomst, een rechtvaardiger samenleving en een economie die rekening houdt met de belangen van mens en milieu'. Een mond vol ambities en goede bedoelingen in een wereld die al die mooie doelstellingen misschien wel kent, maar er vooralsnog nauwelijks een boodschap aan heeft. Toch is zo'n Triadosbank er wel stevig mee bezig. De bank investeert in windenergie. In menig windmolenpark in Nederland zit geld van Triados-bank. De bank investeert verder in biologische landbouw. Dat gebeurt bijvoorbeeld door het kopen van landbouwgrond, die verpacht wordt aan boeren die biologische landbouw willen bedrijven. Zonder chemische bestrijdingsmiddelen en zo. Daarnaast is de bank actief met leningen aan kleinschalige projecten in ontwikkelingslanden.

■ Delen met de goede zaak

Het gaat steeds om sectoren waar de winstmogelijkheden vooralsnog beperkt zijn. Maar door veel kennis van zaken en het zorgvuldig kiezen van partners kan de bank wel een zeker rendement garanderen. De investeerder wordt er niet armer van, maar hij deelt als het ware het rendement met de goede zaak.

Ook andere banken hebben interesse getoond voor het groene beleggen. Via aparte fondsen richten zij zich tot de belegger. Een nette bank als Pierson, Heldring & Pierson heeft een fonds (het Environmental Growth Fund), dat met name geld in milieuprojecten pompt. Ook de ASN, de Algemene Spaarbank Nederland, zoekt haar projecten zorgvuldig uit. Daarnaast zijn er bijvoorbeeld het ABF, het Andere Beleggings-

fonds, een initiatief van de Triodosbank, de Stichting Mens- en Milieuvriendelijk Ondernemen, het Landelijk Milieuoverleg en de Raad van Kerken.

■ Tropisch regenwoud

Er is alle reden goed te bekijken hoe 'groen' zulke fondsen zijn. Helpt het echt, dat groen beleggen? Zijn bedrijven waar het geld in wordt gestoken wel zuinig met energie, vervuilen ze het water niet, laten ze geen ongewenste afvalprodukten na? En als dat alles wel het geval is, hoeveel lopen de bedrijven dan in ieder geval nog voor ten opzichte van de concurrentie? In ieder geval mag van de bedrijven worden gevraagd zich in te spannen tot een mens- en milieuvriendelijke produktiemethode te komen. Tot het onmogelijke is niemand verplicht. Een 'biologisch' tuinbouwbedrijf zal niet altijd kunnen ontkomen aan kleine plastic potjes voor z'n plantgoed.

Heel moeilijk liggen de zaken als ze echt ver weg liggen. Zo zijn er soms fondsen die geld in het tropisch regenwoud willen steken. Maar de belegger in Appelscha of Bergen op Zoom weet uiteraard nauwelijks hoe het in Borneo of Costa Rica nu precies met het bos zit. Als het investeren mede gaat om de exploitatie, lees: de kap in tropisch bos, dan zit het bijna per definitie verkeerd. Gesuggereerd wordt dan dat met herplanting het bos toch kan worden behouden. Tropisch regenwoud is echter geen houtplantage. Het is een heel kwetsbaar ecosysteem, dat na houtkap nauwelijks (of pas na honderden en honderden jaren) weer herstelt. Een akker met nieuwe hardhoutbomen is vanzelfsprekend wat anders dan het tropisch regenwoud.

■ Rendement

Groen beleggen mag misschien iets met maatschappij-opvattingen en idealen te maken hebben, uiteindelijk gaat het toch om geld. Om geld dat ook een zeker financieel rendement moet opleveren. Want goedhartigheid en idealisme hebben zo hun grenzen. Het moet gezegd: in het algemeen is het rendement van groen beleggen bescheiden. Je wordt er niet echt rijk van.

Dat stelt groene beleggingen in een ongunstige concurrentieverhouding met andere vormen van beleggen. Algemeen wordt erkend dat zoiets een ongewenste situatie is. Daarom zijn er in bijvoorbeeld de Tweede Kamer ideeën om de winst op natuurinvesteringen vrij te stel-

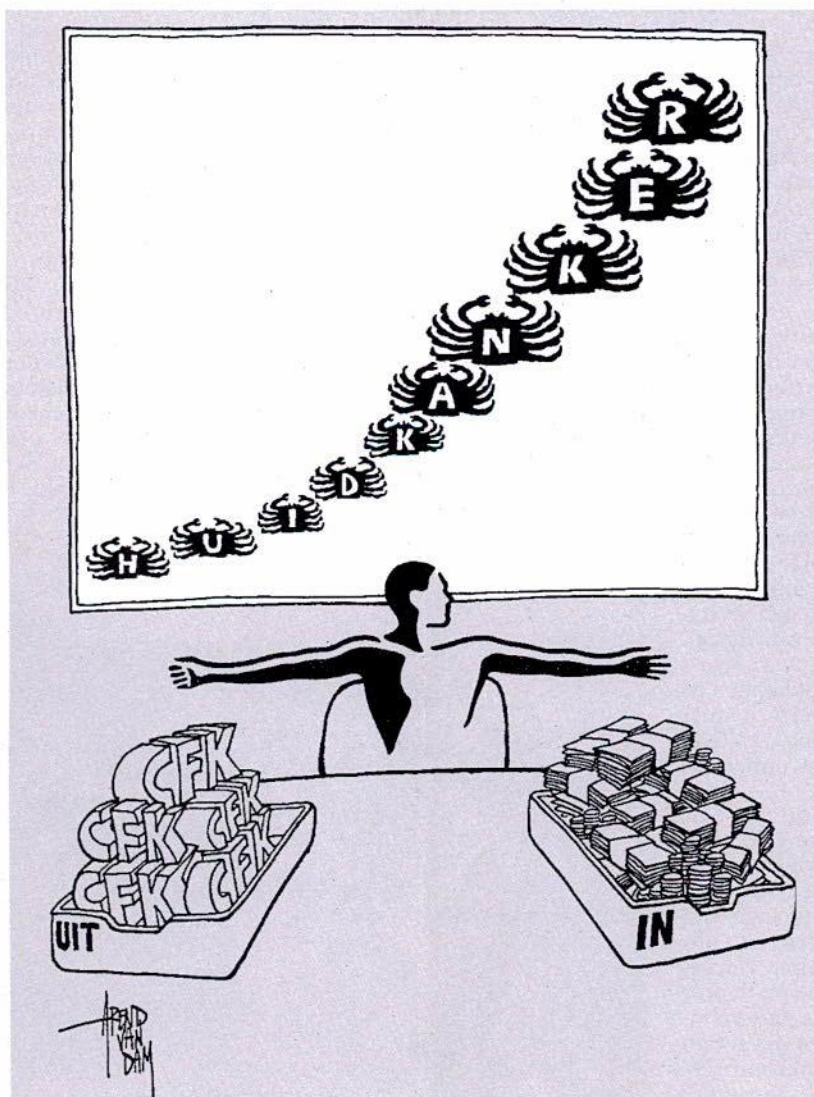
len van belastingen. Voor milieu-investeringen is zo'n regeling er in feite al. De vaak toch al kleine rendementen worden dan in ieder geval niet nog eens onderuit geschoffeld door de fiscus. Zo'n regeling is voor investeringen in bijvoorbeeld natuur en biologische landbouw hard nodig.

■ Het grote geld

Tot op heden vormt het groene beleggen maar een uiterst gering deel van de Nederlandse kapitaalmarkt. Je kunt zeggen, dat het mooi is dat het bestaat. Maar invloed in de financiële wereld is er nauwelijks. Het grote geld zit letterlijk elders. Bij de grote pensioenfondsen bijvoorbeeld, bij beleggingsmaatschappijen als Robeco, bij internationals als Shell en Unilever. Het is van groot belang dat die hun belangen en investeringen ook in een 'groene' richting ombuigen. Maar voorlopig lijkt het daar nog niet op. Bij de grote jongens leeft nog volop het idee dat alleen de kil-rentabiliteitscijfers het investeringsklimaat moeten bepalen. Zie de NAM en de oliemaatschappijen die zo graag in de Waddenzee aan de slag willen. Alleen de overheid kan dan wat grenzen stellen aan de milieubezwaren. Internationaal lukt dat echter al gauw niet meer. Activiteiten worden soms verplaatst naar die landen waar de milieuwetgeving nog in de kinderschoenen staat en de rentabiliteit (mede daarvoor) kan worden opgeschroefd.

Zolang dat nog het geval is, moet dat kleinschalige, idealistisch getinte 'groene beleggen' van sommige kleinere banken hoog in het vaandel blijven. Al was het maar om duidelijk te houden, dat je met geld héél andere keuzes kunt maken.

Frits Maas

VUURWAPENGEVAARLIJK

Twaalf marechaussee-mannen waren van 14 tot 16 februari bijeen voor een conferentie in het Humanistisch Vormingscentrum 'Coornherthuis' en stonden even stil bij hun dagelijks functioneren als militair.

Ze bezonnen zich onder leiding van raadsman Lex Beekers op de diverse aspecten van hun taak waar ze zoal mee geconfronteerd worden en ontdekten gevoeligheden, waar ze vrijwel allemaal niet goed mee uit de voeten konden. Latent aanwezige, min of meer onderdrukte afkeer of afwijzing van toch heel belangrijke kanten van hun dagelijks bezig-zijn. Zaken, waar ze bijna dagelijks - gedwongen aangepast en gehoorzaam - in de uitvoerende sfeer aan meedoen, terwijl ze het er innerlijk ten diepste niet mee eens zijn; zich daar ook niet echt verantwoordelijk voor voelen.

Er werden kleine subgroepjes gevormd en in drietallen wisselden ze standpunten uit en bevroegen elkaar: de wachtmeesters Edwin Kuipers, Wilfred Boelens en Remi Kroon, de chauffeurs Ardie van Olst, René van de Bogert en Joost Reitsma, de nadienende toekomstig beroepsmilitairen Henk Snijder, John Vugteveen en Gerd-Jan Doppenberg en motorrijders Bert Jan Zwiers en Koos Ijzer tezamen met de PD-er (PD = politiedienst) John Godron.

Onderstaand interview geeft de gevoelige punten en de tegenstrijdige gevoelens daarbij duidelijk weer; wij drukken het af om de lezer iets van reflectie en genuanceerde meningsvorming te laten zien. Regels zijn door mensen bedacht en kunnen alleen door menselijke invloed veranderd worden.

Jullie maken deel uit van de zogenoemde 'groene Marechaussee', het parate 101 Bataljon Koninklijke Marechaussee; wat is in feite jullie taak?

John: In vrede-tijd vooral het begeleiden van colonnes, het bewaken van kazerne-complexen en de controle op militair verkeer. In oorlogstijd naast colonne-begeleiding en bewegwijzering en dergelijke ook het afvoeren en bewaken van krijgsgevangenen.

Henk: Naast gewone militaire voertuigen in colonne-verband escorteren wij ook vaak buitenprofiel-voertuigen, dat zijn extra brede of lange voertuigen voor vervoer van bijvoorbeeld tanks, zwaar geschut of materiaal voor de bouw van bruggen. Wat bewaking betreft, draaien wij diensten op onze eigen kazerne te Wezep, zowel ten behoeve van de Staf 1LK te Apeldoorn als van Staf 1 Div te Schaarsbergen. Daarnaast zijn er natuurlijk diverse werkzaamheden m.b.t. het eigen peloton en eskadronsdiensten.

Joost: De oorlogstaak omvat naast voornoemde zaken ook het opvangen en begeleiden van achterblijvers. Onder achterblijvers worden mensen verstaan die zijn gedeserteerd of hun onderdeel gewoon zijn kwijtgeraakt.

Remi: Ook dragen wij zorg voor de commandopost-beveiliging te velde van de hogere staven en het regelen van het verkeer tijdens verplaatsingen. De vrede-taak omvat tevens het uitvoeren van verkeerscontroles, patrouilles in uitgaanscentra waar veel militairen vertoeven, bemannen van een informatiepost met bijbehorende taken zoals pasjescontrole, enz. Kortom, die dingen die gezien worden als specifieke marechaussee-taak.

Het lijkt enerzijds best wel leuk en afwisselend werk, anderzijds ook een heel verantwoordelijke taak waarmee je belast bent. Hoe voelt dat voor jezelf, die verantwoordelijkheid?

John: We hebben natuurlijk wel enige verantwoordelijkheden, maar als wij op escorte zijn, dan is er meestal een militaire meerdere van ons bij en die neemt dan uiteraard de beslissingen wat betreft de begeleiding. Alhoewel het ook wel eens voorkomt, dat wij als vrijwillig nadienenden - doordat we al langer meelopen en dus meer ervaring hebben - zien dat er een verkeerde beslissing wordt genomen. Dan zeggen we dat uiteraard en meestal wordt dan ons advies wel gauw overgenomen. Dit geldt ook voor het

wachtlopen, maar buiten kijf staat dat zij, de wachtmeesters dus, de eindverantwoordelijken zijn en het dus voor het zeggen hebben. Praktisch levert dat nooit moeilijkheden op.

René: Bij het escorteren ben je verantwoordelijk voor twee dingen: voor de verkeersveiligheid en voor het eigen materieel, zoals je bus en je wapen. Wat de verkeersveiligheid betreft handel je gewoon naar eigen verkeersinzicht en de geldende regels voor escorte wat betreft optreden als verkeersregelaar en dergelijke.

Waar ik niet gelukkig mee ben is dat wij op elke escorte verplicht zijn om een wapen te dragen met scherpe munitie. Het is ons echt niet duidelijk waarom we dat bij ons moeten hebben. Je kan het alleen maar verliezen, omdat wij geregeld snel in en uit de bus moeten springen om op een kruispunt het verkeer te regelen. Hierdoor loop je een groot risico het wapen per ongeluk te verliezen, met alle gevolgen van dien. De canvas holsters gaan namelijk zeer snel spontaan open, zodat je pistool er makkelijk uit kan vallen. Weliswaar zit het wapen dan nog aan een koord om je nek, maar toch..

Ook is niet ondenkbaar, dat je juist wegens het dragen van je dienstwapen overvallen wordt door kwaadwillenden, die je dat willen afnemen, die het juist om dat wapen te doen is.

Bert Jan: Ons dagelijks werk bestaat hoofdzakelijk uit het begeleiden van colonnes. Dat doen we met busjes en met motoren. Iedereen is uitgerust met halfgeladen pistool. Dat ben je je op een gegeven moment niet meer echt bewust. Het wordt een routine. Vlak voor vertrek wordt het pistool uit de wapenkamer gehaald, halfgeladen en in het hol-

Foto's:
Voorlichting KMar

ster gestoken. Hierbij heb ik ook vaak genoeg gezien, dat de veiligheidsbepalingen onvoldoende in acht worden genomen.

Koos: Bovendien, daar ben ik het mee eens, vorm je juist door het dragen van een wapen (ook nog eens half geladen) een doelwit. Het motief dat je als marechaussee, en vooral ook als motorrijder, gauw wordt aangezien voor politie, is voor mij allerm minst bevredigend.

Edwin: Wat betreft mijn persoonlijke verantwoordelijkheid, die voel ik vooral voor de eigen mensen waarmee ik werk en voor de verkeersveiligheid. Daar zet je je tijdens escorte en dergelijke dan ook voor de volle honderd procent voor in. Anders ligt het bij het wachtlopen. Natuurlijk voer je de wachtdiensten uit en houd je je daarbij aan de regels. Maar toch, daarbij voelt het voor mij zo, dat je als het ware een verantwoordelijkheid in je schoenen krijgt geschoven, die je niet aankant, waartoe je onvoldoende bent toegerust en opgeleid. Iedereen zit zijn tijd uit, ervan uitgaande dat er toch nooit iets gebeurd. Maar als er zich onverhoopt calamiteiten zouden voordoen, maak je als dienstplichtig wachtcommandant of wachthebbende geen schijn van kans.

Remi: Die taak als zodanig zou beter overgenomen kunnen worden door een professioneel burgerbedrijf, dat daarin gespecialiseerd is.

In feite kun je dus zowel bij het wachtlopen als bij het uitvoeren van escortetaken, het wapen dat je bij je draagt met een simpele beweging schietklaar maken, en vervolgens iemand doden of in ieder geval zwaar lichamelijk letsel toebrengen. Denk je, dat je ooit zover zult kunnen komen?

Bert Jan: Dit hoopt natuurlijk niemand, maar als iemand mij echt naar het leven staat, zal ik het wapen zeker gebruiken. Hierbij doel ik natuurlijk op gevallen van noodweer.

Wilfred: In principe vormt juist het wapen dat je bij je draagt, het grootste risico om overvallen te worden. Met name tijdens escortes - waarbij het wapen totaal geen nut heeft - loop je op straat of je gaat ergens eten, en dan zou het dus op simpele wijze afhandig gemaakt kun-

nen worden. Je hebt het wapen bij je, maar ik denk er niet aan om het te gebruiken. Alleen in het hoogst uitzonderlijke geval, dat er op mij geschoten wordt, zou ik misschien terugschieten.

Gerd-Jan: Er heeft zich nog nooit een situatie voorgedaan, dat er een wapen getrokken is om te gebruiken. Ik kan daarom moeilijk zeggen, wat ik in zo'n geval zou doen. Dat hangt helemaal van de situatie af, waarvan ik toch hoop, dat deze zich nooit zal voordoen.

Joost en Koos: Ze zeggen, dat wij het wapen bij ons hebben om in geval van nood - bijv. een overval op een tankstation of bank - onszelf te kunnen verdedigen. Hiervoor hebben wij echter geen enkele training of opleiding gehad, terwijl politie-agenten en beveiligingsbeambten daar een paar jaar over doen. Daarbij komt nog, dat je, zodra je een vuurwapen gebruikt, je daarvoor verantwoording moet afleggen, waarbij de kans groot is, dat je ook nog eens ergens aan schuldig wordt bevonden. Alleen bij noodweer ben je 'onschuldig', maar alle ander gebruik is ongeoorloofd. In feite lopen wij voor niks met ons wapen rond. Verder bestaat de kans dat de situatie escaleert zodra je een wapen trekt. Daarom zal ik nooit overgaan tot wapengebruik. Je kunt beter passief observeren dan actief ingrijpen.

Wilfred: Het grootste gevaar zit hem misschien wel in het feit, dat we de wapens bij ons dragen, zonder bij de problemen, die dit op kan leveren, stil te staan.

Ardie: Notabene door beroepsinstructeurs wordt ons verteld, dat zodra iemand een wapen op ons richt, en het onze opeist, we dat dan maar gelijk moeten afgeven, omdat dat wapen op zich op dat moment niet meer belangrijk is.

Zou je eigenlijk liever ongewapend dienst doen, of, zoals andere militairen,

wel voorzien van wapen, maar dan zonder scherpe munitie?

Bert-Jan: Wat mij betreft met munitie of helemaal zonder wapen.

Remi: Bij escortes heeft het wapen gewoon geen nut, (hoogstens als afschrikking) dus kan het wapen dan beter gewoon weggelaten worden.

Henk: Daar ben ik het volledig mee eens; het kan je worden afgenomen onder bedreiging en het is alleen maar tot last, met name voor chauffeurs en zeker ook motorrijders. De kans op verlies is reëel aanwezig en het kan alleen maar gevaaren met zich meebrengen.

John: Als je het niet bij je hebt, kun je het niet verliezen en kan het ook niet gestolen worden. Bij wachtlopen vind ik het wel nodig en moet het ook een halfgeladen wapen zijn, want anders kun je net zo goed gaan vegen met een steel zonder bezem. Van de andere kant: er wordt geregeld gezegd, dat als er echt stront aan de knikker is, je beter het wapen kunt afgeven, dan dat je wat gaat improviseren. Wij zijn gewoon onvoldoende opgeleid om in zo'n situatie effectief te kunnen optreden.

Koos: Voor de motorrijder op escorte is het in ieder geval zinloos: om verlies te voorkomen bind ik het wapen vast aan de koppel. Voor ik het eventueel zou kunnen gebruiken, moet dat dan eerst omstandig losgemaakt worden, tel uit je winst!

René: Wat het wachtlopen betreft: naarmate het belang van het object toeneemt, zoals wachtlopen bij 1LK, is het dragen van een wapen meer nodig. Dit moet echter niet gebeuren door dienstplichtigen, maar door gespecialiseerd en goed getraind professioneel bewakingspersoneel.

Het bewaken van het eigen kazerneterrein kan ook gebeuren door dienstplichtigen, die alleen bewapend zijn met een dienstknuddel. Ik denk dat het risico dat een dienstplichtige loopt tijdens zijn wachtronde dan een stuk minder wordt. Mensen die zonodig materieel op de kazerne moeten beschadigen, kunnen dan aangepakt worden met die knuddel, waardoor extreem lichamelijk letsel wordt vermeden. De wacht heeft dan ook minder kans op zijn wachtronde te worden overvallen door iemand die uit is op zijn dienstwapen. Maar als je toch je wapen tijdens je wacht bij je hebt, moet je ook munitie bij je hebben, want aan een pistool zonder kogels heb je helemaal niets in een crisissituatie.

Dank je wel voor jullie openheid en ik wens jullie toe, dat jullie van calamiteiten verschoond zullen blijven!

Lex Beekers

STA EENS EVEN STIL

Verveling en Vandalisme

Iemand die een proefschrift schrijft over verveling. Hoe verzin je het. Toch is het de Nijmeegse filosoof L. van de Camp gelukt om op dit onderwerp te promoveren. Zijn schrijven draagt de titel 'De kracht van de leegte', een studie over de verveling.

Dit onderwerp interesseert me omdat ik als raadsman in gesprekken met dienstplichtigen merk dat zij verveling als hét probleem ervaren. In de opleidingssituatie valt het meestal nogal mee, omdat er in ieder geval overdag weinig ruimte is om je te vervelen. Alleen de avonden kunnen lang zijn. Met het paraat zijn, verandert voor velen de situatie. Vaak is er geen werk of men ervaart het werk als zinloos. Het programma bestaat voor

velen uit oefenen (zolang er nog geld voor is) en plegen van onderhoud, afgewisseld met sport, d.w.z. speedmars, veldloop of hindernisbaan. De meeste dienstplichtigen ervaren weinig perspectief in deze werksetting. Men voelt zich daardoor niet opgenomen in de (militaire) samenleving, terwijl de dienstplicht juist voor velen één van de eerste springplanken is om opgenomen te worden in de samenleving.

Wat door dit gebrek aan perspectief naar boven komt zijn gevoelens van onbehagen, verveling en agressie: er is niet wat men graag zou willen dat er was. Misschien is dat de reden dat verveling beschouwd wordt als iets dat zo gauw mogelijk verdreven moet worden door

iets te gaan doen. Tegenwoordig is het wel heel makkelijk om een video te huren of je te bezatten en zo je verveling te ontvluchten. Helaas ontvlucht je daarmee ook momenten waarin je kan nadenken over je leef- en werkomstandigheden. Soms moet je proberen problemen op je af te laten komen. Je durven te vervelen. Want verveling is net als koorts. Het geeft aan dat er iets niet in orde is, dat het tijd is voor bezinning. Om die reden mogen mensen zich wel wat meer vervelen. De vraag is wel of je van iedereen een even verantwoorde invulling van verveling mag verwachten, omdat niet iedereen dezelfde ontwikkelingsmogelijkheden heeft. Daarnaast kunnen de omstandigheden wel eens zo rottig zijn, dat die wel degelijk van invloed zijn op de invulling van verveling. Het maakt nogal wat uit of je hier in Nederland op een kazerne zit of in Duitsland of ergens in een schuilkelder in voormalig Joegoslavië.

Van de Camp zelf meent dat opvoeding een rol kan vervullen. Hij noemt het voorbeeld van een kind dat omringd wordt door speelgoed, maar toch nog om een nieuwe pop zeurt. De ouders geven hier niet aan toe, en na een uurtje is het kind volop aan het spelen met haar 'oude' speelgoed. Mensen die dat niet geleerd hebben, zullen hun creativiteit een vorm geven die wij vandalisme noemen. De sporen van dergelijke creativo's vinden we in elke kazerne en daarbuiten terug. We moeten echter niet vergeten dat ook deze negatieve creativiteit een doel heeft, namelijk iets tot stand te brengen. Iemand wil opvallen, de wereld veranderen d.m.v. die gebroken ruit. Ze willen opgenomen worden in de aandacht van de ander, zodat ze op één of andere manier meedoen of deel uitmaken van die samenleving. Dat 'er bij willen horen' speelt een belangrijke rol, als dat niet lukt terwijl je er wel aan toe bent, dan ga je rebelleren.

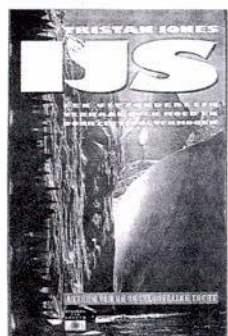
Uit het voorgaande mogen we de conclusie trekken dat je mensen in beperkte omstandigheden, zoals dienstplichtigen in een kazerne- of uitzendingssituatie, inventief moet leren omgaan met de dingen die er wel zijn. Zo zal het kader bijvoorbeeld meer spel-element in de oefening kunnen brengen. Buro sport kan best eens wat anders verzinnen dan hindernisbaan of veldloop. Aan de geestelijke verzorging de taak, symptomen van verveling te onderkennen en aan de slag te gaan met de daaruit voortkomende zingevingsvragen.

Raadsman Bart Hetejbrij

IJS

Tristan Jones is een Welshman, trots op zijn Keltische afstamming, en als veel van zijn stamgenoten een voortreffelijk verteller. Hij is bovendien een onverschrokken zeeman. Een combinatie die een bijzonder verhaal kan opleveren. Die belofte maakt dit boek zeker waar. Om gezondheidsredenen uit de marine ontslagen, zoekt hij een mogelijkheid één van zijn dromen te verwezenlijken - hij wil met een zeilboot dichterbij de Noordpool komen dan Nansen met de "Fram": 84 NB. Hij zwerft een tijdje rond, verdient wat geld met smokkelen, en vindt tenslotte een vijftig jaar oude, ontakelde reddingboot die hij eigenhandig tot een primitieve maar solide zeilboot verbouwt. Dan begint een fantastische tocht van twee jaar. Zijn enige gezelschap is de manke hond Nelson. Via de westkust van Ierland, de Hebriden en IJsland - dat hij als eerste solo omzeilt - vaart hij naar de oostkust van Groenland. Daar overwintert hij. Eenmaal ontdooit zet hij door het drijfijss koers naar het hoogste Noorden. In juni raakt hij vast in het pakijss.

Met de onvoorstelbare ijsmassa drijft hij eerst naar het Noorden, tot bijna 80 NB, maar dan weer terug, zodat hij aan Nansens record niet toekomt. Pas in juni van het volgende jaar kan hij zich uit het ijs bevrijden en, weliswaar met zware averij, naar Spitsbergen varen. Hij heeft dan een aantal ongelooflijke en zeer riskante avonturen beleefd, die hij buitengewoon boeiend beschrijft. Jones heeft in het relaas van zijn eigen belevenissen wat filosofie van de koude grond en vooral veel, al dan niet betrouwbare, geschiedenis van de oude Kelten en Noormannen verwerkt. Dat geeft wat extra's aan het boek, maar het verhaal op zichzelf had dat niet nodig. Tristan Jones, *Ijs*. Hollandia, Baarn 1993. 258 blz. f 34,50 (CS).

Zeelui in Rotterdam

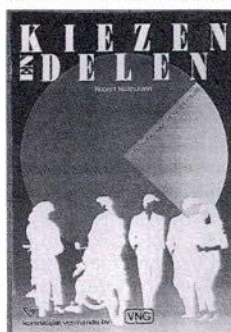
Oud-koopvaardijman en loods Teeuwkens heeft in zijn lange loopbaan veel meegemaakt. Het zal hem misschien zo vergaan zijn zoals je wel eens hoort: "daar zou ik wel een boek over kunnen schrijven!", en dat geeft dan meteen aan waar het bij dit

boek aan schort. Mensen die zoiets zeggen doen er meestal beter aan hun verhalen voor familiefeestjes te bewaren. Het is allemaal niet onaardig, maar ook niet meer dan dat. Teeuwkens beschrijft nogal braafjes en in een soort eenvoudige jongensboeken-stijl ervaringen van hemzelf en anderen (die toch meestal dezelfde persoon lijken te zijn). Wie nostalgisch belang stelt in de scheepvaart en in het loodswezen van nog niet eens zo heel lang geleden - en daar is best aanleiding voor, maar dan zou het wat meeslepender beschreven moeten zijn - vindt misschien wel wat van zijn gading. Koos Teeuwkens, *Zeelui in Rotterdam, en andere zoute verhalen*. Hollandia/De Boer Maritiem, Baarn 1993. 131 blz. f 22,50.(CS).

Kiezen en delen.

In verkiezingstijd komen vaak boeken en brochures uit, die als doel hebben te informeren en te stimuleren om te gaan stemmen. Het boekje *Kiezen en Delen* valt geheel en al in deze categorie, maar heeft toch nog iets bijzon-

ders: de voorbeelden zijn echt van heel dichtbij genomen en de tekeningen zijn erg leuk. Je kunt je afvragen of door dit soort boekjes, hoe aardig ook, ook maar één burger meer gaat stemmen, maar voor mensen die veel met jongeren omgaan geeft dit boekje bruikbare informatie, die ook makkelijk te reproduceren is.

Kiezen en Delen, uitgegeven door Koninklijke Vermande bv. Lelystad 1994 met tekeningen van Egrotekenaar Arend van Dam, 81 blz. (J.M.)

Harde roman

In de roman *Oorlog en leugen* beschrijft de Amerikaan Louis Begley het overlevingsverhaal van zijn jeugd in Polen. Een keihard boek over het bovenkomen van de laagste instincten van de mens wanneer deze de ruimte krijgen zich te manifesteren. Het verhaal speelt zich af vlak voor, tijdens en kort na de Duitse be-

Louis Begley
Oorlog en leugen

zetting en wordt verteld vanuit het perspectief van het joodse jongetje Maciek. Eigenlijk is niet deze Maciek de hoofdrolspeler in deze roman maar zijn moedige tante Tania die niets te dol is om haar neefje door de verschrikkingen van de oorlog heen te loodsen. Ze papt het aan met de Duitser Reinhard om in hun onderhoud te voorzien, trekt zelfs bij hem in. Enige tijd biedt dit betrekkelijke veiligheid totdat ook daar de grond te heet onder hun voeten wordt. Na de dood van Reinhard trekken Tania en Maciek door Polen, daarbij voortdurend op de vlucht, niet alleen voor Duitsers, maar ook voor Poolse collaborateurs en antisemieten. Herhaaldelijk weten Tania en Maciek slechts ternauwernood aan verraad en dood te ontkomen. Hun bestaan is één lange oefening in het verbergen van hun joodse identiteit, hetgeen met name voor de besneden Maciek een haast onmogelijke

opgave is.

"*Oorlog en leugen* is een kinder-verhaal", merkte Begley in een vraaggesprek schertsend op. "Het kind is goed van zichzelf zoals alle kinderen. Hij heeft een dappere tante en een heel aardige grootvader, net als in Heidi. Hij wordt dus achtervolgd door boze monsters. Eigenlijk is het een heel klassiek verhaal, een sprookje zelfs. Van het grimmige soort."

Louis Begley: *Oorlog en leugen*. Van Gennep, Amsterdam. 1993. 181 blz. f 38,50. (WH).

Antilliaans epos

De Caribische schrijfster Maryse Condé (1937, Guadeloupe) verwierf in de jaren '80 wereldfaam met haar tweedelige monumentale epos over Afrika, *Ségou*. Maandenlang stond *Ségou* in 1990 bovenaan de Nederlandse boekentoppen. In de Knipscheer bracht meer vertalingen van Condé's werk uit: "Tituba, de zwarte heks van Salem," "Tocht door de mangrove", "De pelgrimage van Veronica" en de essaybundel "De open plek". Maryse Condé studeerde letteren in Parijs en doceerde in Guinee, Ghana, Frankrijk en Amerika. Ze woont en werkt sinds 1985 afwisselend op Guadeloupe en in de VS. Er zaten altijd al veel autobiografische elementen in haar werk en dat is zeker zo in haar eind '93 in vertaling (door Eveline van Hemert) verschenen roman "*Het valse leven*" (Parijs, 1987). De vertelster Coco (geb. 1960) gaat op zoek naar de geschiedenis van haar familie. Via de levens van o.a. haar overgrootvader Albert Louis (1875-1948), die Guadeloupe verliet om aan het Panama-kanaal te gaan graven, haar grootvader Jacob, de rijk geworden winkelier, haar moeder Thécia die naar Frankrijk vluchtte, haar oudooms Jean, de patriottische held en martelaar, en Bert, het 'zwarte' schaap der familie, wordt glashelder en buitengewoon boeiend inzicht geboden in de historie van een

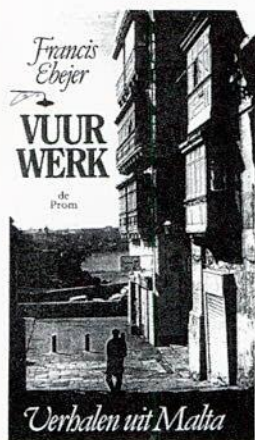

Frans-Antilliaanse eilandbevolking sinds de afschaffing van de slavernij. Maar mede dankzij de talloze historische, literaire en sociaal-politieke 'uitstapjes' van de diverse personages is deze 'eilandfamilieroman' opmerkelijk en continu verbonden met wereldgebeurtenissen rondom: van Marx tot Stalin, van Malcolm X tot Bob Marley, van Joseph Conrad tot Richard Wright.... Tel daar nog de poëtische, muzikale en mythische aspecten van deze rijke roman bij op en de kwalificatie 'het magistrale epos van de Antillen' is terecht. Na Derek Walcott en Toni Morrison mag de Nobelprijs voor literatuur nu dus ook naar Maryse Condé.

Maryse Condé: Het valse leven. In de Knipscheer, Amsterdam 1993. 398 blz. geb. f 55,-. (FS)

Maltese vertellingen

Het aantal Nederlanders dat met vakantie naar Malta gaat belooft jaarlijks enige tienduizenden. Wie dat ook (weer) van plan is, en niet alleen geïnteresseerd is in de mooie natuur en de oude cultuur van het eiland, maar ook in de volksaard, doet er goed aan de verhalenbundel **Vuurwerk** bij de bagage te stoppen. Want Francis Ebejer (1925-1993) mag dan volgens de flaptekst 'de belangrijkste Maltese schrijver van onze tijd' zijn, een onderhoudend verteller was hij zeker. Kostelijk is het

verhaal van de pastoor die, ontslagname van zijn koster riskeerend, onderdak wil bieden aan een wedstrijdezel in zijn kerk. Of het verhaal hoe een verwaande 'persoonlijkheid', tot stomme verbazing van de stamgasten in het dorpscafé, 'hun' oude, rijke Gravin aan de haak weet te slaan. En de Decamerone-achtige vertelling over de koppelpraktijken van een kwartet dorpsnotabelen, die begint met: 'Het was ook wel heel verontrustend... Rozina, de mooie klassieke Rozina, de betoverende geitenhoedster, had de buitengewone leeftijd van twintig jaar bereikt en ze was nog steeds niet getrouwd! Had zoiets zich ooit eerder in

het dorp voorgedaan?' Naast zulke uiterst vermakelijke, zijn er onder deze zeventien verhalen ook heel poëtische en melancholische opgenomen, waardoor een bijzonder kleurrijk beeld van het mediterrane levensgevoel is geschetst. De bijna bedrieglijke eenvoud van Ebejers verteltrant maakt van deze (door Paul Hendriks vertaalde) bundel een voortreffelijke 'reisgids' met een hoog literair gehalte. Dus ook voor thuisblijvers!

Francis Ebejer: Vuurwerk. De Prom, Baarn 1993. 228 blz. f 24,90 (FS)

Ander Australië

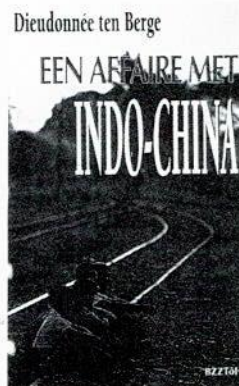
Eerder eindigde ik een recensie van B. Wongars roman 'Wal' met de woorden: 'Evenals Wongars schitterende verhalenbundel "De weg naar Bralgu" heb ik "Wal" vol ontzag, maar ook met schaamte gelezen.' Dat geldt opnieuw voor **Karan**, het tweede deel van zijn indrukwekkende 'nucleaire trilogie' over Australië. Hoofdfiguur is nu de Aboriginal Annawari Mallee, die blanke scholen bezocht, samenwoont met een blanke vrouw en werkt in het Centrum voor Onderzoek en Assimilatie van Aboriginals van het Wilberforce-ziekenhuis. Door raadpleging van het computerarchief komt Anawari achter het bestaan van Britse kernproeven in de jaren '50 en '60 in de zuidelijke woestijngebieden, waar zogenaamd niemand woonde. Maar niet alleen de gruwelijke gevolgen voor de inheemse volken komen aan het licht, ook de nadien voortgezette jacht op Aboriginals om ze te gebruiken in genetische experimenten. B. Wongar werd in 1932 in Joegoslavië geboren, ontvluchtte als 18-jarige het land van Tito naar Italië en later Parijs, en emigreerde in 1960 naar Australië. Hij werd tijdens een woestijnexpeditie van de hongersdood gered door een oude Aboriginal en ging zich vervolgens in diens cultuur verdiepen. Opnieuw leek hij zijn traumatische jeugdervaringen tijdens W.O.2 voorgeschoteld te krijgen. Zo laat hij Anawari, in gesprek met collega Laura aan dokter Tinto's sinaasappel-injectieermachine (de vergiftigde vruchten worden uit helicopters gegooid om dorstige Aboriginals

te kunnen verdoven en te vangen), zich afvragen: 'Hadden de mensen die in Auschwitz werkten zich ook zo gevoeld?' Toch haast ik mij te verklaren dat deze prachtig geschreven roman absoluut niet alleen elende bevat. Zeldzaam indringend geeft Wongar de schokkende confrontatie weer tussen de uitwassen van onze westerse, technologische cultuur en de diep spirituele natuurbeleving van de Aboriginals. Kortom, **Karan** - dat 'de geest van het land van de stam' betekent - is een menselijk document van grote klasse.

B. Wongar: Karan. In de Knipscheer, Amsterdam 1993. 304 blz. f 37,50. (FS)

Indo-China

In de zomer van 1973 reisde Dieudonné ten Berge, voor een groep Nederlandse bladen, als oorlogscorrespondent naar Zuidoost-Azië voor enkele reportages. *Eenmaal ter plaatse besloot ik om er te blijven. Voor mijn generatie was Vietnam de oorlog aller oorlogen. De strijd van goed tegen kwaad.* Zij verbleef in Vietnam en Cambodja totdat de Rode Khmers in april 1975 op het punt stonden Phnom Penh in te nemen. In haar boek **Een affaire met Indo-China** beschuldigt ze de internationale media van zelfcensuur. Ze toont aan dat journalisten die, reeds voor de Killing Fields, over de gruweligheden van de Rode Khmers berichtten door de redacties thuis niet werden geloofd. En dus werden deze artikelen niet geplaatst. Het schrikbewind van deze "bevrijdingsbeweging" (tussen 1975 en 1979 voltrok zich een ongekende massamoord) is dan ook, aldus Ten Berge, mede op rekening van de media te schrijven. Het vinden van deze aanklacht, als de hoofdlijn van haar boek,

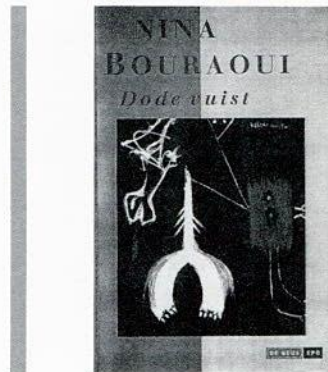
wordt enigszins bemoeilijkt doordat de auteur zich nogal eens enige uitweidingen veroorlooft (van een relatie met de Amerikaanse oorlogsfotograaf Robert tot het, in alle kuisheid, delen van het bed met niemand minder dan Roger Moore, alias James Bond). Maar dat eigenlijk terzijde, want wie dit boek heeft

gelezen zal in het vervolg de berichtgeving over ieder(e) konflikt of oorlog met andere ogen bezien. En daarom is dit een zeer belangwekkend boek!

Dieudonné ten Berge: Een affaire met Indo-China. BZZTôH, Den Haag. 1993. 224 blz. f 29,50. (WH)

Zwarte roman

De jonge Franse schrijfster Nina Bouraoui (1967), dochter van een Algerijnse vader en een Bretonse moeder, wordt in Frankrijk gezien als één van de grootste literaire talenten. Haar debuut-roman "De gluurster" baarde veel opzien en is inmiddels in vele landen vertaald. In deze roman schetst ze een aangrijpend portret van de Algerijnse vrouw, gevangene van een onderdrukkende mannenwereld en van zichzelf. De naamloze hoofdfiguur uit haar tweede roman, **Dode vuist**, is een jonge vrouw die al op jeugdige leeftijd een verbond sluit met de dood (*Mijn affiniteit met de dood is al heel vroeg begonnen; niet door een overdreven hang naar morbiditeit, maar door een besef van eindigheid, om preciezer te zijn Mijn eindig-*

heid.). Na het doorlopen van school en klooster, brengt ze haar dagen nog slechts door op het kerkhof, de enige plek waar ze zich geen uitgestotene voelt (*Ik leef met de dood en sterf aan de dodelijke verveling die leven heet.*). Daar harkt, schoffelt, zaait en verfraait ze de aarde waarin de overledenen rusten zodat de levenden zich aan stille overpeinzingen kunnen overgeven. Om haar eenzaamheid en afzondering te kunnen behouden kiest ze voor een afstotend gedrag: ze stinkt, spuwt voorbijgangers in het gezicht, solliciteert als hulpe van de dood, enz. Op den duur vereenzelvigt ze zich zo met de dood dat ze er als het ware mee versmelt: ze belandt uiteindelijk in de wachtkamer van de eeuwigheid (het voorportaal van hemel of hel). De recensent van de Volkskrant omschreef "De gluurster" als "de dood van het leven" en **Dode vuist** als "het leven van de dood". Treffender kan deze zwarte roman haast niet worden samengevat.

Nina Bouraoui: Dode vuist. De Geus, Breda. 1993. 109 blz. f 29,90. (WH)

HUMANISME EN ZINGEVING

Humanistisch geestelijke verzorgers in de krijgsmacht worden vaak geconfronteerd met de vraag: "wat doet een humanistisch raadsman eigenlijk?" Als antwoord volgt meestal een korte opsomming van de werkzaamheden, zoals het houden van groepsbijeenkomsten, het voeren van individuele gesprekken en het participeren in diverse overlegorganen. Verder vertellen we dat de gemeenschappelijke noemer van deze activiteiten zingeving behoort te zijn. Als de vraagsteller iets meer wil weten over dat abstracte begrip "zingeving", dan antwoorden we dat wij, in ons werk, ruimte en gelegenheid proberen te creëren om te komen tot vragen als: wie ben ik en wat wil ik? Vragen die gaan over het bestaan en de daar in aan te brengen ordening. Niet om deze vraag voor eens en altijd uit de wereld te helpen, maar eerder als aanzet tot discussie wil ik een aantal ordeningsmogelijkheden onder uw aandacht brengen.

De eerste mogelijkheid is het geloven in een algemeen geldende morele code, die aan het menselijk leven ten grondslag ligt. Een dergelijke code kan gebaseerd

zijn op een religie, een godsdienst, een ideologie of een al dan niet wetenschappelijke theorie. Deze optie heeft een aantal nadelen. Het eerste nadeel is dat elk nieuw idee of initiatief getoetst moet worden aan de alles overkoepelende bedoeling van dit leven. Wat dit betekent voor het abortus- en euthanasie- vraagstuk moge duidelijk zijn. Een ander nadeel betreft de slechte reputatie van het opgelegde idee, dat het leven wel zin heeft. Overal waar zin aan ons bestaan wordt afgedwongen, zien we de gevolgen. Ideologische moordpartijen in Cambodja ten tijde van het regime van Pol Pot. Cultuurvernietiging en génocide in ex-Joegoslavië op basis van godsdienst en etniciteit.

Een andere mogelijkheid is, er van overtuigd te zijn dat het leven totaal geen zin heeft. Een cynische aanname, maar daarom niet minder begrijpelijk. Je zal je kind maar verliezen of iemand anders die je erg dierbaar is. Probeer daar maar eens zin aan te geven of aan te ontnemen.

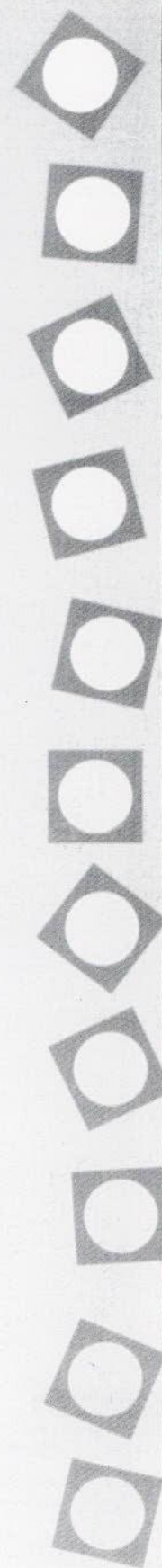
Er is nog een mogelijkheid, die enigszins aansluit bij de vorige, namelijk: de vol-

maakte zinloosheid van het bestaan een aantrekkelijke optie te vinden. Misschien denkt U: hoe kan dat nu? Is alles dan toegestaan als het leven toch geen zin heeft? Vervallen wij niet van kwaad tot erger als er geen alles overkoepelende bedoeling van dit leven is? Nee, de meeste humanisten denken daar anders over. Zij hebben een andere kijk op het leven en zingeving. Volgens hen betekent geboren worden het voorrecht hebben even op deze wereld te zijn, het raadselachtige te ervaren en er samen iets prettigs van te maken. Het gaat er om die eenmalige kans te benutten en geheel op eigen kracht een zin aan het bestaan toe te kennen. Zelf zin aan het bestaan geven vereist creatief omgaan met de geboden mogelijkheden en de verantwoordelijkheid dragen voor gemaakte keuzes. Dit is de opdracht waarvoor humanisten zich geplaatst zien. Geen gemakkelijke opdracht, zeker niet als je militair bent en kans maakt op een bascode 7 stelling of een uitzending.

Bart Hetebrij

Raadslieden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon bureau	Telefoon privé	MDTN
Wezep/t Harde/ Vlb. Twenthe	L.J.H. (Lex) Beekers	05207-67549/05255-8109	038-212656	* 06 - 535 - 7549 * 06 - 514 - 6093
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-627909/627913	040-627322	* 06 - 549 - 7913
Seedorf	J. (Jacques) van den Blink	00-4942817510, tst. 2285	00-4942848629	* 06 - 594 - 2285
Nunspeet	J. (Jan) den Boer	05771-1341, tst. 2492/2498	03210-18934	* 06 - 534 - 2492
Rotterdam/ Doorn	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	010-4539911, tst. 341/381	03480-14787	* 06 - 213 - 341/281 * 06 - 202 - 617
Arnhem/ Vlb. Twenthe	E.Y. (Ellen) Bremer	085-718911, tst. 335	08308-21867	* 06 - 517 - 335 * 06 - 514 - 6093
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	02230-52089	02991-3525	* 06 - 209 - 2089
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	05210-15422, tst. 2643	05220-62273	* 06 - 532 - 2643
Den Helder	M.J. (Marias) van Dorp	02230-52405	035-232142	* 06 - 209 - 2405
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	02230-56820	072-641080	* 06 - 209 - 6820
Seedorf	R.P. (Rob) Geene	00-48917510, tst. 2285	00-4942812470	* 06 - 594 - 2285
Utrecht (Kmar)	J.J. (Jaap) Geuze	030-366444/45	075-703705	* 06 - 557 - 6445
Assen	W.A. (Bart) Hetebrij	05920-58499	05947-13608	* 06 - 541 - 8499
Weert	C.H. (Kees) van der Hilst	04950-82811, tst. 702	013-425425	* 06 - 578 - 702
Ede	A.H.T. (Ad) Hornis	08380-81826	030-937808	* 06 - 678 - 1826
Harderwijk	I.P. (Irma) Jacobs	03410-76000, tst. 7809/7810	03417-58156	* 06 - 533 - 3114/3215
Blomberg	F.G. (Frits) van de Kolk	00-4952358150 of 00-495235509259	00-4952356621	* 06 - 443 - 259
Hohne	B.J.T. (Ben) van der Linden	00-4950514709, tst. 249	00-4950514322	* 06 - 594 - 2285
Utrecht	B.M. (Beernoud) Mooijen	030-366444/45	035-234907	* 06 - 557 - 6444
Stolzenau	J.G.J. (Jan) Nauts	00-495761704290	00-495761687	* 06 - 445 - 290
Woensdrecht	V.J.B.M. (Vincent) Peeters	01646-92911, tst. 2654	01640-47215	* 06 - 504 - 2654
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-607051	020-6323785	* 06 - 500 - 7051
Nijmegen	P. (Peter) Samwel	080-276911, tst. 154/196	080-563833	* 06 - 511 - 196
Schaarsbergen	G. (Gerard) Snels	085-533377 of 532774	080-229069	* 06 - 564 - 2774
Schaarsbergen	M. (Marijke) van der Stigchel-Wijngaard	085-532752 of 532774	08382-1675	* 06 - 564 - 2774
Breda	J.W.F. (Jan) Sulman	076-273341	076-872688	* 06 - 529 - 3341
Vught	J.E.M. (José) Verheyen	073-881000, tst. 1564	080-239840	* 06 - 531 - 1564
Leeuwarden	G.J. (Gerrit) Vlietstra	058-346826	05250-83791	* 06 - 519 - 6826
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	033-952099	* 06 - 213 - 341/281
Hoofdraadsman	W.H. (Wim) Heij	03404-14436	05210-13657	
Stafradvrouw	J.J. (Joan) Merens	03404-14436 of 20906	085-629745	
Coornherthuis				
(raadsman)	J. (Jan) den Boer	03404-14060	03210-18934	
(raadsman)	J.M. (Joost) van Langen	03404-14060	08370-10205	

GEEF RACISME GEEN STEM

uitgave: SPPAR Turfmarkt 30 2801 HA Gouda tel 01820 - 24802 / fax 01820 - 83825 en Casablanca postbus 10748 1001 ES Amsterdam